

POLSKO-RUMUŃSKIE KONFERENCJE W SUCZAWIE
(1999–2017)
KSZTAŁTOWANIE SIĘ WAŻNEGO FORUM POLSKO-RUMUŃSKIEJ
WYMIANY MYŚLI NAUKOWEJ

KRZYSZTOF NOWAK

ABSTRACT. *Polish-Romanian conferences in Suceava.*

From 1999 Polish and Romanian humanists face each other on conferences in Suceava (Romanian Bucovina) which are part of “Polish Days” in Romania organized by the Association of Poles in Romania. Polish and Romanian historians, ethnographers, sociologists, politologists and linguists deliver lectures and discuss Polish-Romanian contacts and relations in the past and present. From the Polish part many historical lectures concern the interwar period and the problem of Polish refugees in Romania during the World War II. In the period between 1918–1945 the relations between Poles and Romanians were rather friendly and now these topics are discussed most frequently. Among the Romanian historians there are more specialists on the relations between Moldova and the Polish Kingdom till the end of 18th century. Many historians focus on the Polish-Romanian relations in the years 1945–1989. Most of the lectures concerning the political present were delivered by the Poles. Cultural sections of the conference concentrate on mutual language influences, Polish–Romanian literature contacts, translations of Polish literature into Romania and Romanian literature into Poland, the analyses of literary works, Polish studies in Romania and Romanian studies in Poland, the perception of Romanian culture among the Poles and vice versa, the problems of religions, education, libraries, music and tourism. Polish ethnographers concentrate on the problems of Polish Bucovinians but the most discussed subject is not the history of Polish Bucovinians but their local dialect. Most of the conference lectures were printed. “Polish Days” in Suceava are the most important event organized by the very active Association of Poles in Romania and they help breaking the stereotypes and enhance the integration between the Poles and Romanians. In general the conferences in Suceava do not have their equivalent in the contacts between humanists of other countries.

STRESZCZENIE. Od 1999 roku polscy i rumuńscy naukowcy spotykają się na konferencjach w Suczawie (rumuńska Bukowina), które są częścią „Polskich Dni” w Rumunii organizowanym przez Związek Polaków w Rumunii. Polscy i rumuńscy historycy, etnografowie, socjologowie, politolodzy i lingwiści wykładają i dyskutują o polsko-rumuńskich kontaktach i relacjach z przeszłości i teraźniejszości. Ze strony polskiej wiele wykładów historycznych dotyczy okresu międzywojennego oraz problemu polskich uchodźców w Rumunii w czasie II Wojny Światowej i historii Polaków w Bukowinie. Wśród historyków rumuńskich jest więcej specjalistów od stosunków między Mołdawią a Polską do końca XVIII wieku. Polscy etnografowie i lingwiści koncentrują się na problemach polskich Bukowian. Większość wykładów została wydrukowana. Można powiedzieć, że konferencje w Suczawie nie mają odpowiednika w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej.

Autor: Dr hab. Krzysztof Nowak, Uniwersytet Śląski, Instytut Historii, ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice, Polska, krzysztof.nowak@us.edu.pl

Słowa kluczowe: „Dni Polskie” w Rumunii, Polacy na Bukowinie, polsko-rumuńskie konferencje w Suczawie

Keywords: „Polish Days” in Romania, Poles in Bucovina, Polish-Romanian conferences in Suceava

Balcanica Posnaniensia. Acta et studia, XXIV, Poznań 2017, Wydawnictwo Instytutu Historii UAM, pp. 171–195, ISBN 978-83-65663-50-4, ISSN 0239-4278. Polish text with summaries in English and Polish..

doi.org/10.14746/bp.2017.24.11

Już od prawie 20 lat spotykają się Suczawie, stolicy rumuńskiej Bukowiny, regionie graniczącym z dawną Galicją i Polską międzywojenną, dziś głównym ośrodkiem kulturalnym rumuńskiej Polonii, polscy i rumuńscy humaniści na wspólnych konferencjach naukowych¹, w ramach organizowanych przez Związek Polaków w Rumunii corocznych „Dni Polskich w Rumunii”.

A zaczęło się skromnie, we wrześniu 1999 roku, kiedy to z inicjatywy konsula Rzeczypospolitej Polskiej w Bukareszcie Kazimierza Jurczaka (z zawodu filologa rumuńskiego, wcześniej pracownika Uniwersytetu Jagiellońskiego²) na spotkaniu historyków z obu krajów w „Domu Polskim” w Suczawie rozmawiano, jak nietrudno się domyślić, o wrześniu 1939 roku, gdy rola Rumunii w pomocy dla władz RP, polskiego wojska i polskich uchodźców cywilnych była nie do przecenienia. W zorganizowanej wówczas sesji pt. *Druga wojna światowa na tle stosunków polsko-rumuńskich (Al doilea război mondial pe fondul relațiilor polono-române)* ze strony polskiej i rumuńskiej wystąpiło po czterech referentów. Teksty polskich wystąpień zostały zredagowane przez pracującą w Suczawie nauczycielkę z Polski Elżbietę Wieruszewską oraz działaczkę Związku Polaków w Rumunii Stanisławę Iachimovschi i wydane drukiem w następnym roku³.

Spotkanie z 1999 roku stało się dla dyplomacji RP oraz gospodarzy z Bukowiny asumptem do podjęcia próby kontynuowania suczawskich spotkań już w nieco szerszej formule „Dni Polskich w Rumunii”, choć konferencje polsko-rumuńskie miały być nadal ich ważnym elementem. Nadrzędnym celem imprezy stało się promowanie polskiej historii i kultury, pozytywnego wizerunku Polski współczesnej, budowanie podobnych relacji polsko-rumuńskich na rzecz lepszego wzajemnego zbliżenia i poznania, stąd od 2002 roku spotkaniom tym towarzyszyło hasło „Bliżej siebie”⁴. Stała się ona także okazją do zaprezentowania wszechstronnego dorobku rumuńskich Polaków i powstałego w 1990 roku Związku Polaków w Rumunii.

¹ W swoich publikacjach organizatorzy omawianych spotkań używają określenia „symposium”, choć ze względu na ich szeroki zakres tematyczny na użytek niniejszego artykułu używa się bardziej odpowiedniego terminu „konferencja”.

² K. Jurczak jest autorem m.in. pracy *Dylematy zmiany. Pisarze rumuńscy XIX wieku wobec ideologii zachowawczej. Studium przypadku*, Kraków 2014.

³ W tomie pt. *Druga wojna światowa na tle stosunków polsko-rumuńskich. Al doilea război mondial pe fondul relațiilor polono-române*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska. Suceava 2001, znalazły się następujące teksty: K. Jurczak, *Słowo wstępne. Cuvânt introductiv*, s. 5–8; W. Rojek, *Rola państw Europy środkowo-wschodniej w dyplomatycznej grze mocarstw w latach 1939–1941*, s. 14–42; T. Dubicki, *Polska konspiracja na Bukowinie w latach 1939–1944*, s. 43–69; M. Căruntu, *Bucovina și drama refugiaților polonezi în toana anului 1939*, s. 70–89; J. Bujak, *Czasopiśmiennictwo Polaków bukowińskich wobec napaści niemiecko-radzieckiej na Polskę we wrześniu 1939 r.*, s. 90–112; E. Istrătescu, *Din cronica solidarității romano-polone-anul 1939. Mărturi documentare*, s. 113–123; M. Petraru, *Situația refugiaților polonezi pe teritoriul României în timpul Celui de al II-lea Război Mondial*, s. 124–153; I. Agrigoroaiei, *Situația României în preajma și în timpul Celui de al II-lea Război Mondial*, s. 154–163; A. Dubicki, *Wojenne uchodźstwo polskie w Rumunii w ujęciu statystycznym*, s. 164–174.

⁴ 25 lat działalności Związku Polaków w Rumunii. 25 de ani de activitate a Uniunii Polonezilor di România, Suceava 2105, s. 15–16; <http://dompolski.ro/pl/o-dniach-polskich/15-lat-dni-polskich/> [dostęp: 12.12.2017].

Jak się okazało, inicjatywa ta rozpoczęła także „wykuwanie” nowych naukowych kontaktów polsko-rumuńskich i rumuńsko-polskich. A Rumunia była wówczas dla większości mieszkańców Polski krajem prawie że egzotycznym. Niewielu Polaków pamiętało o przedwojennej wspólnej granicy i związkach sojuszniczych obu krajów, wiedziało o istnieniu Polonii rumuńskiej, niewielu wspominało o wczasach nad Morzem Czarnym w „epoce Gierka”, na które zresztą nie wszyscy mogli sobie pozwolić. Rumunia „mentalnie” bardzo się od Polski oddaliła, również przez trudne warunki podróżowania, zwłaszcza przez Ukrainę. Większe od polskich problemy gospodarcze Rumunów także nie sprzyjały zbliżaniu. Opinie i stereotypy z tym związane były nad Wisłą zabarwione raczej negatywnie. Poza tym, oprócz kilku historyków i filologów trudno było w Polsce u progu XXI wieku znaleźć innych znawców przeszłości i współczesności Rumunii, poza tym niektórzy z nich, jak choćby wspomniany wyżej rumunista Kazimierz Jurczak, zostali po 1989 roku „zagarnięci” przez dyplomację, co zresztą nie może dziwić. Pomimo tych wszystkich obiektywnych przeszkód, istniały jednak pewne środowiska, od których można było zacząć budowę przyszłego zaplecza regularnych naukowych i kulturalnych spotkań Polaków z Rumunami. Od wielu lat istniał już bowiem jakby drugi, „obywatelski”, krąg kontaktów z Rumunią. Chodzi przede wszystkim o powojennych reemigrantów i ich potomków z Bukowiny i związanej z nimi grupy pasjonatów, którzy ponownie odkryli dla Polski zapomniane już obszary pogranicza I i II Rzeczypospolitej. Przez tych pierwszych, którzy nadal utrzymywali kontakt ze swoimi rodzinami za Czeremoszem prowadziła też najkrótsza droga do pozostałych po 1945 roku rodaków na Bukowinie rumuńskiej a także ukraińskiej, a przez te obszary także do odkrywania i poznawania zmieniającej się po 1989 roku Rumunii⁵. Od lat 90. badał intensywnie ze studentami Bukowinę rumuńską etnolog z Uniwersytetu Wrocławskiego Eugeniusz Kłosek⁶ a etnolog z Piłskiego Domu Kultury w Pile Zbigniew Kowalski oraz językoznawca Kazimierz Feleszko z Uniwersytetu Warszawskiego (zmarł w 2001 r.)⁷ zebrali rozsianych po Polsce bukowińskich reemigrantów oraz ich rodziny na Bukowinie i stworzyli, od 1992 roku już wspólnie z Ukraińcami i Rumunami, festiwal „Bukowińskie Spotkania” w Jastrowiu koło Piły wraz z jego późniejszymi edycjami na Ukrainie, w Rumunii, na Węgrzech, w Słowacji. Reemigranci bukowińscy, mniej znani w powojennej Polsce niż tzw. zabużanie, uaktywnili się i dziś już każdy historyk czy etnolog zajmujący się migracjami wie, że „polska Rumunia”, złożona głównie z tzw. górali czadeckich, jest także pod Zieloną Górą, Żarami, Żaganiem, Dzierżoniowem czy

⁵ O reemigrantach bukowińskich w Polsce zob.: M. Pokrzyńska, *Bukowińczycy w Polsce. Socjologiczne studium rozwoju wspólnoty regionalnej*, Zielona Góra 2010.

⁶ Rezultatem wieloletnich badań Bukowiny rumuńskiej przez E. Kłoska jest jego praca: *Świadomość etniczna i kultura społeczności polskiej we wsiach Bukowiny rumuńskiej*, Wrocław 2005.

⁷ Zob. K. Feleszko, *Bukowina moja miłość: język polski na Bukowinie karpackiej do 1945 roku*, red. A. Żor, Warszawa 2002; t.1; idem, *Bukowina moja miłość: język polski na Bukowinie karpackiej do 1945 roku. Słownik*, red. E. Rzetelska-Feleszko, Warszawa 2003, t. 2.

w Jastrowiu⁸. Tematykę Bukowiny popularyzowali wywodzący się z tego regionu, lub z nim rodzinnie związani poprzez przodków Jan Bujak z krakowskiej Akademii Pedagogicznej (obecnie Uniwersytet Pedagogiczny), Tadeusz Dubicki z Uniwersytetu Łódzkiego⁹, Kazimierz Feleszko, historyk (i emerytowany wojskowy) Krzysztof Dach z Krakowa, polonistka Jadwiga Parecka z zespołu ludowego górali czadeckich „Watra” z Brzeźnicy w woj. lubuskim, prezes działającej w Zielonej Górze organizacji „Wspólnota Bukowińska” Wilhelm Skibiński¹⁰. Byli więc ludzie, którzy potrafili o Bukowinie i Rumunii opowiadać i pisać, i którzy mogli także przybliżyć Polskę Rumunom. Kiedy więc Zbigniew Kowalski, Kazimierz Feleszko, Eugeniusz Kłosek, etnolog i socjolog Magdalena Pokrzyńska z Uniwersytetu Zielonogórskiego, etnolog Ewa Kocój z Uniwersytetu Jagiellońskiego, historyk i muzyk z zespołu „Watra” Mirosław Delost, historyk Krzysztof Nowak z Uniwersytetu Śląskiego, połączyli swe siły z polskimi rumunistami, Anną Kaźmierczak i Janiną Porawską z UJ, przebywającymi w Polsce doktorantami z Bukowiny: Michaelą Oaneą, Marią Ostrowschi, Heleną Krasowską, Michałem Kellerem, Mariusem Petraru oraz z uczącymi na Bukowinie rumuńskiej nauczycielami z Polski, zwłaszcza z Elżbietą Wieruszewską, można było pomagać Związkowi Polaków w Rumunii w rozwijaniu towarzyszącym „Dniom Polskim” konferencji. Faktycznie więc to dzięki zainteresowaniu i fascynacji „polską” Bukowiną, przez którą jest niewątpliwie łatwiej rodakom z Polski rozpoczynać poznawanie Rumunii i Rumunów, a także dzięki aktywności bukowińskiej Polonii na rzecz nowego zbliżenia obu krajów i narodów, kolejne „Dni Polskie w Rumunii” stały się imprezą już o szerszym tematycznie zasięgu.

Początkowo były problemy z polskimi historykami, tym bardziej, że to właśnie na tradycji historycznych kontaktów polsko-rumuńskich, zwłaszcza w latach międzywojennych i w okresie II wojny światowej próbowano budować pierwsze konferencje. Jeśli organizowanie spotkań na temat Bukowiny miało się jeszcze dość dobrze¹¹, to poza kilku wymienionymi wyżej osobami i badaczami tej klasy, co Ilona

⁸ Zob. Z. Kowalski, „Bukowińskie spotkania”, w: *Kontakty polsko-rumuńskie na przestrzeni wieków. Relatii polono-române de-a lungui timpului*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2001, s. 239–247.

⁹ Przed 1999 r. T. Dubicki opublikował m.in. prace: *Polscy uchodźcy w Rumunii 1939–1945. Studia i materiały*, Warszawa 1995; idem, *Internowanie plk. Józefa Becka w Rumunii (IX 1939–VI 1944)*, Opole 1997.

¹⁰ Zob. W. Skibiński, *Bukowińczycy w Polsce na rzecz kulturowego zbliżenia*, w: *Kontakty polsko-rumuńskie...*, s. 250–255.

¹¹ Przy okazji festiwalu w Jastrowiu od 1992 r. odbywają się co kilka lat konferencje naukowe, których rezultatem są m.in. publikacje: *Bukowina - wspólnota kultur i języków*, red. K. Feleszko, J. Molas, Warszawa 1992; *Bukowina. Blaski i cienie „Europy w miniaturze”*, red. K. Feleszko, J. Molas, W. Strutyński, Warszawa 1995; *Bukowina po stronie dialogu*, red. K. Feleszko, Sejny 1999; *O Bukowinie. Razem czy oddzielnie?*, red. K. Feleszko, Piła-Warszawa 2000; *Bukowina. Integracja społeczno-kulturowa na pograniczu*, red. H. Krasowska, E. Kłosek, M. Pokrzyńska, Z. Kowalski, Warszawa 2010; *Bukowina - inni wśród swoich*, red. R. Bruja, H. Krasowska, M. Pokrzyńska, Warszawa-Zielona Góra-Piła 2017.

Czamańska z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu¹², Małgorzata Willaume z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie¹³, czy Wojciech Rojek z UJ¹⁴, trudno było znaleźć innych historyków nie tylko piszących o Rumunii, ale i chętnych do odwiedzenia Suczawy. Nie była to bowiem tylko sprawa profesji, ale i kwestie techniczne, przede wszystkim wolny czas i dojazd. Bo dojazd do Suczawy z Polski to osobna historia „wykuwania” całej imprezy. Raz były to przejazdy rumuńskimi „busikami” przez „dzikie pola” Ukrainy, a więc i uciążliwe kontrole graniczne, innym razem rumuński autobus kursowy Przemysł-Suczawa, innym razem pociąg Przemysł-Czerniowce, innym razem, już teraz stale, trasa autokarowa z Krakowa przez Słowację, Węgry i północną Rumunię (kilkanaście godzin), co dla części potencjalnych kandydatów na referentów mogło stanowić komplikację. Po intensywnych poszukiwaniach organizatorów nowymi twarzami świata historyków polskich na konferencjach suczawskich stali się początkowo Henryk Walczak¹⁵ z Uniwersytetu Szczecińskiego i Agnieszka Kastory¹⁶ z UJ. Potem pojawili się inni, głównie z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (zwłaszcza Aleksander Smoliński i Waldemar Rezmer). Dziś można już bez przeszkód tworzyć na omawianych konferencjach osobne sekcje historyczne bez obaw o ich polską obsadę. Stali bywalcy pierwszych kilku konferencji ze strony rumuńskiej, specjaliści od historii Bukowiny względnie spraw rumuńsko-polskich, którzy z racji swoich zainteresowań już wcześniej współpracowali z historykami w Polsce lub ze Związkiem Polaków w Rumunii, to: mediewista Constantin Rezachevici z Instytutu Historycznego Nicolae Iorgi (*Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”*) w Bukareszcie, nowożytnik Veniamin Ciobanu (zmarł w 2015 r.) z Instytutu Historii Alexandru Dumitru Xenopola (*Institutul de Istorie „A.D. Xenopol”*) w Jassach, historycy XX wieku Florin Anghel¹⁷ z uniwersytetu w Konstancy (Universitea „Ovidius”), Daniel Hrenciuc¹⁸, nauczyciel historii z Radowiec, oraz interesujący się zarówno okresem nowożytnym jak i najnowszym Florin Pintescu z uniwersytetu w Suczawie (Universitatea Ștefan cel Mare)¹⁹. W miarę swoich możliwości do Suczawy przyjeżdżali także badacze z Bukowiny ukraińskiej, zwłaszcza Polacy (np. Władysław Strutyński z uniwersytetu w Czerniowcach) i z Republiki Mołdawii (Lilia Zabolotnaia, Alina Felea, Constantin Ungureanu). Wraz z „Dniami Polskimi” coroczne konferencje odbywały się i nadal odbywają najczę-

¹² I. Czamańska, *Moldawia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku*, Poznań 1996.

¹³ M. Willaume, *Polacy w Rumunii*, Lublin 1991.

¹⁴ W. Rojek, *Odyseja skarbu Rzeczypospolitej. Losy złota Banku Polskiego 1939–1950*, Kraków 2000.

¹⁵ H. Walczak jest autorem m. in. pracy *Sojusz z Rumunią w polskiej polityce zagranicznej w latach 1918–1931*, Szczecin 2008.

¹⁶ A. Kastory jest autorem m.in. pracy *Rozbiór Rumunii w 1940 roku*, Warszawa 2002.

¹⁷ F. Anghel jest autorem m.in. pracy *Construirea sistemului „Cordon sanitare”. Relații româno-polone 1919–1926*, Târgoviște 2008.

¹⁸ D. Hrenciuc jest autorem m.in. pracy *România și Polonia 1918–1931. Relații politice, diplomatice și militare*, Botoșani 2002.

¹⁹ Zob. np. D. Hrenciuc, F. Pintescu, *Istoria și tradițiile minorității poloneze*, Suceava 2014.

ściej w pierwszym tygodniu września, przez dwa dni, w budynkach suczawskiego kompleksu Muzeum Bukowiny (*Muzeul Bucovinei*) i w „Domu Polskim”, w zależności od ilości sekcji tematycznych. Obrady odbywają się po polsku i rumuńsku, w miarę potrzeb wystąpienia referentów i dyskusje są tłumaczone na jeden lub drugi język. Wysyłane przez autorów referaty są redagowane i wydawane drukiem przez Związek Polaków w Rumunii w następnym roku²⁰. Konferencjom towarzyszą niekiedy wernisaże wystaw o tematyce historycznej czy kulturalnej. Wystawa w Muzeum Bukowiny podczas „Dni Polskich” w 2017 roku była poświęcona 150 rocznicy urodzin Józefa Piłsudskiego i jego związkom z Rumunią²¹.

Już na konferencji odbywającej się pod hasłem *Kontakty polsko-rumuńskie na przestrzeni wieków* w 2000 roku, oprócz historyków (T. Dubicki, Andrzej Dubicki, V. Ciobanu, W. Rojek, K. Dach, M. Oanea, J. Bujak, M. Keller, W. Strutyński, K. Nowak), obecni byli jednak także filolodzy i etnolodzy, a wśród nich znani rumuńscy poloniści Stan Velea (zmarł w 2007 r.) i Constantin Geambașu oraz Polacy Eugeniusz Kłosek, Anna Kaźmierczak, Joanna Porawska, Zbigniew Kowalski. Dzięki temu suczawskie spotkania poszerzyły swoją formułę i stały się interdyscyplinarnymi spotkaniami polskich i rumuńskich humanistów. Stąd w 2000 roku, obok sekcji historycznej obrady odbywały się także w ramach sekcji kulturalnej i etnograficznej. Także w publikacji pokonferencyjnej, do której wstęp ponownie napisał Kazimierz Jurczak, zachowano podział na sekcje tematyczne: *W kręgu historii* oraz *W kręgu literatury i etnografii*²². W następnych latach tworzone podobne sekcje, w zależności od ilości zgłaszanych tematów, choć najczęściej grupowały się one w sekcjach: historycznej, filologicznej, etnograficznej czy odrębnej sekcji bukowińskiej, co mniej więcej odpowiadało także podziałowi treści pokonferencyjnych tomów, np.: *W kręgu historii*, *W kręgu kultury i problematyki bukowińskiej*, *W kręgu literatury i kultury*, *W kręgu literatury i sztuki*, *W kręgu problematyki mniejszości narodowych*, choć o składzie poszczególnych „kręgów” decydowała ilość i treść przesyłanych do druku referatów, stąd na przykład „krąg” bukowiński czasem był samodzielnie wyodrębniany. Organizatorzy proponowali niekiedy także pewne tematy wiodące, najczęściej związane z rocznicami ważnych wydarzeń z dziejów obu krajów czy polskiej społeczności Bukowiny. W 1999 r. była to więc 60 rocznica wybuchu II wojny światowej, w 2003 roku dwustuletniej rocznicy przybycia górali czadeckich na Bukowinę, a więc tej grupy etnograficznej, która obecnie tworzy trzon bukowińskiej Polonii²³. W 2007 roku kilka referatów poświęcono sześćdziesięcioleciu reemigracji Polaków z Bukowiny na tzw. ziemie odzyskane i 165-leciu zasiedlenia wsi Pojana Mikuli (rum. Poiana Micului,

²⁰ Do 2014 r. i od 2016 roku tomy pokonferencyjne redagowały S. Iachimovschi (teksty rumuńskie, zmarła w 2016 r.) i E. Wieruszewska (Wieruszewska-Calistru; teksty polskie). W 2015 r. zadanie to podjęła K. Stempel-Gancarczyk.

²¹ <http://dompolski.ro/pl/dni-polskie-blizej-siebie-7-9-09-2017/> [dostęp: 12.12.2017].

²² Zob. *Kontakty polsko-rumuńskie...*

²³ *Górale czadecy. Muntenii din Czađca*, w: *Relacje polsko-rumuńskie. Relatii polono-române*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2004, s. 9–139.

niem. Buchenheim) przez górali czadeckich²⁴. Rok później część konferencji została poświęcona ważnym dla obu narodów wydarzeniom roku 1918, a w 2009 roku siedemdziesięcioleciu polskiego uchodźstwa w Rumunii²⁵. W 2015 roku kilka referatów poświęcono walkom polskich legionistów na Bukowinie i w Karpatach²⁶. Należy zauważyć, że niektóre referaty wygłaszane podczas suchawskich spotkań miały charakter mniej lub bardziej popularyzatorski a o ich przydatności merytorycznej decydowali recenzenci i redaktorzy pokonferencyjnych tomów, o ile oczywiście były oddawane do druku. Było też kilka paneli dyskusyjnych, jak choćby w 2006 roku, gdy omawiano problematykę pograniczy. Oprócz referatów i dyskusji, stałym punktem każdego ze spotkań jest prezentacja wydanych od ostatniej konferencji publikacji poświęconych stosunkom polsko-rumuńskim, Bukowinie, publikacjom polskim na temat Rumunii i rumuńskim o Polsce, publikacjom Związku Polaków w Rumunii²⁷. Podsumowuje się też tematykę poruszaną w poszczególnych sekcjach, omawia inne sprawy czy inicjatywy związane z relacjami polsko-rumuńskimi i działaniami Związku Polaków.

Prezentowana w trakcie pierwszych suchawskich konferencji tematyka historyczna obejmowała jednak głównie zagadnienia kontaktów polsko-rumuńskich w okresie międzywojennym i w latach II wojny światowej, a więc sprawy, o których pamięć bez wątplenia zbliża oba narody. Stąd zarówno w Polsce jak i w Rumunii te właśnie problemy dominowały w badaniach historyków zainteresowanych kontaktami obu państw w przeszłości. Chodzi zwłaszcza o kwestie polsko-rumuńskiego sojuszu wojskowego oraz polskich uchodźców wojennych w Rumunii. Także w następnych latach tematy te podejmowano w Suchawie wielokrotnie, dzięki czemu są one na dzień dzisiejszy dość dobrze naukowo rozpoznane. Przyczyniła się do tego zwłaszcza obecność na suchawskich spotkaniach wspomnianych wyżej specjalistów jak Henryk Walczak, Florin Anghel, Wojciech Rojek czy Tadeusz Dubicki. Walczak dzielił się swoją wiedzą na temat politycznych i wojskowych relacji polsko-rumuńskich w latach między-

²⁴ *W 60-lecie repatriacji Polaków z Bukowiny i 165-lecie osiedlenia się górali polskich w Pojanie Mikuli. La 60 de ani de la repatriere și 165 de ani de la așezarea muntenilor polonezi în Poiana Micului, w: We wspólnocie narodów i kultur. W kręgu relacji polsko-rumuńskich. Comunitatea poparelor și culturilor. În lumea relațiilor polono-române*, red. E. Wieruszewska, S. Iachimovschi, Suceava 2008, s. 15–44.

²⁵ *Znaczenie roku 1918 dla Polski i Rumunii. Insemnătatea anului 1918 pentru Polonia și România, w: Polska i Rumunia – od historycznego sąsiedztwa do europejskiego partnerstwa. Polonia i România – de la vecinătatea istorică la partenariatul European*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2009, s. 17–58; *70. rocznica uchodźstwa polskiego w Rumunii. 70 de ani de la refugierea polonezilor în România*, w: *Relacje polsko-rumuńskie w historii i kulturze. Relații polono-române în istorie și cultură*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2010, s. 13–105.

²⁶ *Legiony Polskie w Karpatach Wschodnich, w: \ relacji polsko-rumuńskich. Aspectele istorice și culturale ale relațiilor polono-române*, red. K. Stempel-Gancarzyk, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2016, s. 13–72.

²⁷ Szerzej: A. Kastory, *Polacy na Bukowinie w świetle wybranej literatury polskiej i rumuńskiej wydanej po 1989 roku, w: Obraz konfliktów między narodami słowiańskimi w XIX i XX wieku w historiografii*, red. I. Stawowy-Kawka, Kraków 2007.

wojennych wielokrotnie, poczynając od spotkania w 2003 roku²⁸. Florin Anghel pojawił się po raz pierwszy na konferencji w 2002 roku prezentując dorobek historiografii rumuńskiej na temat spraw polskich w publikacjach wydanych po 1989 roku. Wraz z referatem Krzysztofa Nowaka o Rumunii w historiografii polskiej i wygłoszonym rok później referatem V. Ciobanu o znaczeniu rumuńskich edycji źródeł dla poznawania przeszłości stosunków polsko-rumuńskich, stanowiło to swoisty przegląd dotychczasowego dorobku historyków obu krajów na ten temat oraz swoiste zaproszenie do dalszych badań a przez to i udziału w suczawskich spotkaniach²⁹. Anghel pojawił się w Suczawie jeszcze sześciokrotnie³⁰. Z innych historyków polskich goszczących częściej w Suczawie tematykę lat międzywojennych podejmowali zwłaszcza naczyciel historii z Myszkowa Jarosław Durka (kwestie polityczne)³¹ oraz Aleksander

²⁸ Zob. H. Walczak, *Stanowisko polskich ugrupowań politycznych wobec czechosłowackiej i rumuńskiej koncepcji Małej Ententy w roku 1920*, w: *Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 171–186; idem, *Stanowisko Rumunii wobec Polski w świetle referatów informacyjnych naczelnych władz wojskowych RP (1920–1921)*, w: *Bliżej siebie. W kręgu relacji polsko-rumuńskich. Mai aproape unii de alții. In lumina relațiilor polono-române*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2005, s. 169–177; idem, *Sprawa sojuszu polsko-rumuńskiego w latach 1919–1921 w świetle raportów i depesz posta RP w Bukareszcie Aleksandra Skrzyńskiego*, w: *Rumuni i Polacy w Europie. Historia i dzień dzisiejszy. Români și polonezi în Europa. Istorie și prezent*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2006, s. 240–252; idem, *Polska i Rumunia a protokół moskiewski (9 lutego 1929)*, w: *Bliżej siebie. Polacy i Rumuni a historyczne i kulturowe dziedzictwo Europy. Mai aproape unii de alții. Polonezi și români raportați la patromoniul istoric și cultural al Europei*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2007, s. 221–235; idem, *Dyplomacja polska a stanowisko Nicolae Titulescu w kwestii zawarcia rumuńsko-sowieckiego paktu o nieagresji w 1932 roku*, w: *Historyczne i kulturowe aspekty relacji polsko-rumuńskich. Aspectele istorice și culturale ale relațiilor polono-române*, red. K. Stempel-Garnarczyk, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2016, s. 168–190; idem, *Wizyta ministra spraw zagranicznych RP Józefa Becka w Bukareszcie dniach 9–11 maja 1934 roku*, w: *Historia i dzień dzisiejszy relacji polsko-rumuńskich. Istoria și prezentul relațiilor polono-române*, red. K. Stempel-Garnarczyk, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2017, s. 88–101.

²⁹ K. Nowak, *Rumunia w najnowszej historiografii polskiej po 1989 roku*, w: *Bliżej siebie. Relacje polsko-rumuńskie. Mai aproape unii de alții. Relații polono-române*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2003, s. 44–54; F. Anghel, *Imagini în oglindă. Câteva considerării despre Polonia în istoriografia românească după 1989*, w: *Bliżej siebie. Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 55–65; V. Ciobanu, *Contribuții documentare ale istoriografiei românești din secolul XX la cercetarea istoriei relațiilor româno-polone*, w: *Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 140–153.

³⁰ Zob. F. Anghel, *Polonezi în Dobrogea în secolul XIX*, w: *Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 216–228; idem, *Ieșirea din infern. Refugiații polonii și misiunile diplomatice chiliene din România 1940–1943*, w: *W kręgu relacji polsko-rumuńskich...*, s. 125–132; idem, *Nic o nas bez nas. Despre poloni, români și ievrei în Pocuția și nordul Bucovinei în primele luni de pace (1919)*, w: *Rumuni i Polacy w Europie...*, s. 135–144; idem, *Alienare identitară în teritorii de colonizare. Comunități polone în Dobrogea în prima jumătate a secolului al XX-lea*, w: *Bliżej siebie. Polacy i Rumuni...*, s. 284–295; idem, „*Błāstāmul conducătorilor de samā*”. *Portrete ale mareșalului Józef Piłsudski în opera lui Nicolae Iorga*, w: *We współnocie narodów...*, s. 184–193; idem, *Proiecte de organizare a noii Europe. Stabilirea relațiilor diplomatice și a frontierei dintre Polonia și România (1918–1919)*, w: *Polska i Rumunia – od historycznego...*, s. 27–42.

³¹ Zob. np. J. Durka, *Rumunia w latach 1923–1924 w opiniach polskiego dyplomaty Feliksa Chiczewskiego*, w: *Polska i Rumunia – związki historyczne i kulturowe – przeszłość i dzień dzisiejszy. Polonia*

Smoliński i Waldemar Rezmer (kwestie wojskowe)³². Podczas odbytych w 2007 i 2008 roku konferencji spore poruszenie wśród gości rumuńskich wywołały prezentacje Zbigniewa Karpusa, Mariusza Wołosa (UMK) i Violetty Rezler-Wasielewskiej (*Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach*) na temat nieznanego szerzej tematu grobów żołnierzy rumuńskich z I wojny światowej, którzy zmarli na obszarach obecnej Polski, w tym w niemieckim obozie jenieckim w Łambinowicach (Lamsdorf) na Śląsku Opolskim³³. Z historyków rumuńskich, którzy, poza wymienionymi wcześniej Florinem Anghelom i Danielem Hrenciuciem podejmowali częściej problematykę stosunków rumuńsko-polskich w latach międzywojennych można wymienić Nicolae Mareşą i Iona Constantina z Bukaresztu (byłych dyplomatów), a także Bogdana-Alexandru Schipiora z Instytutu „A.D. Xenopol” i Radu Floriana Bruję z uniwersytetu suczawskiego³⁴. Z kolei Eugen Ichim z Instytutu „Bukowina” (*Institutul „Bucovina”*) w Radowcach zaprezentował sylwetki kilku znanych w najnowszej historii Rumunii, ale nieznanych szerzej w Polsce, osób o polskich korzeniach³⁵.

Z perspektywy czasu można powiedzieć, że zarówno polscy jak i rumuńscy referenci raczej pozytywnie oceniali stan stosunków politycznych między obu krajami w latach 1918–1939, choć oczywiście z wielu względów to władzom Polski międzywojennej bardziej na nich zależało. W dyskusjach na suczawskim forum wiele emocji wśród polskich gości i sporów z rumuńskimi historykami wzbudzała zwłaszcza polityka Nicolae Titulescu, szefa rumuńskiej dyplomacji w latach 1927–1928 i 1932–1936, ocenianego przez Rumunów jednoznacznie pozytywnie, w przeciwieństwie do

și România – legături istorice și culturale – trecut și prezent, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2011, s. 65–84; idem, *Jan Szembek – poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny Poselstwa RP w Rumunii w latach 1927–1932*, w: *Świat relacji polsko-rumuńskich. Lumea relațiilor polono-române*, red. Karina-Stempel-Garnarczyk, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2012, s. 150–167.

³² Zob.: *Relacje polsko-rumuńskie w historii...* (Z. Karpus, *Evakuacja „białych” Rosjan z Polski przez Rumunię na Krym w 1919 i 1920 roku*, s. 211–220; A. Smoliński, *Marsz z Rumunii do Polski oddziałów jazdy utworzonych w ramach 4 Dywizji Strzelców Polskich oraz ich włączenie do struktur Wojska Polskiego - 1919 rok*, s. 221–246; P. H. Rutkowski, *Tranzyt polskich uchodźców cywilnych z terytorium Rosji Sowieckiej do Polski przez Rumunię w pierwszych miesiącach 1920 roku*, s. 247–254; W. Rezmer, *Polsko-rumuński tranzyt lotniczy na wypadek wojny*, s. 255–273).

³³ Z. Karpus, M. Wołos, *Rumuńskie ślady na Pomorzu Gdańskim. Żołnierze rumuńscy w niemieckich obozach jenieckich, zlokalizowanych na Pomorzu Gdańskim w okresie październik 1916–listopad 1918*, w: *We wspólnocie narodów...*, s. 104–112; V. Rezler-Wasielewska, *Jeńcy rumuńscy a Miejsce Pamięci Narodowej w Łambinowicach*, w: *Polska i Rumunia – od historycznego...*, s. 145–152.

³⁴ Zob. N. Mareş, *Aspecte inedite privind raporturile polono-române în perioada 1919–1921, în baza unor cercetări recente în arhivele poloneze*, w: *Blżej siebie. W kręgu...*, s. 161–168; I. Constantin, *Nicolae Iorga și polonezii*, w: *Blżej siebie. Polacy i Rumuni...*, s. 212–220; B-A. Schipior, *O perspectivă britanică asupra alianței româno-polone în primăvara anului 1939. Problema garanțiilor*, w: *Polska i Rumunia – od historycznego...*, s. 247–274; R. F. Bruja, R. Danu, *Repere ale activității diplomatice a lui Lucian Blaga la Varșovia (1 noiembrie 1926–30 octombrie 1927)*, w: *Historyczne i kulturowe aspekty...*, s. 239–261.

³⁵ Zob. np. E. Ichim, *Un general român cu origini poloneze – Leonard Mociulschi*, w: *Polska i Rumunia – związki...*, s. 373–378.

Polaków, wśród których uchodzi on za co najmniej kontrowersyjnego w relacjach z Polską³⁶. Co jednak istotne, to oczywisty fakt, iż kolejne spotkania suchawskie motywowały coraz większe grona historyków polskich i rumuńskich do kolejnych projektów badawczych, obejmujących nowe kwerendy źródłowe mające na celu pogłębienie wiedzy o relacjach między obu krajami i narodami w latach 1918–1939, dzięki czemu są one coraz lepiej naukowo rozpoznane. A to przecież także chodziło organizatorom konferencji.

Problematykę kontaktów polsko-rumuńskich w latach II wojny światowej, związaną głównie z polskim uchodźstwem, poza Tadeuszem Dubickim i Wojciechem Rojkiem z Polaków podejmowali jeszcze podczas panelu poświęconego 70 rocznicy uchodźstwa w 2009 roku: Michał Klimecki z UMK (granica polsko-rumuńska do 1940 r.), Hanna Szczechowicz z Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku (polska historiografia w kwestii pobytu władz II RP w Rumunii), Teresa Kulak z Uniwersytetu Wrocławskiego (transport polskiego złota przez Rumunię), Wojciech Szwed z Łambinowic (dokumenty muzeum w Łambinowicach na temat internowanych żołnierzy polskich)³⁷ a podczas innych spotkań m.in. Agnieszka Kastory, Krzysztof Spruch z Akademii Jana Długosza w Częstochowie, archiwista z Bydgoszczy Krzysztof Halicki, Wanda K. Roman z UMK, Maciej Szczurowski z Uniwersytetu Gdańskiego, Krzysztof Żabierek z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy³⁸. Z rumuńskiej strony na temat losów wrześnieńskich uchodźców wypowiadał się także Radu F. Bruja (polscy uchodźcy w Jassach), Daniel Hrenciuc, który przypomniał kwestie polityczne związane z postawą Rumunii wobec upadku Polski oraz Bogdan A. Schipior, mówiący o konsekwencjach ataku sowieckiego na Polskę dla Rumunii³⁹. Z kolei w 2008 roku Ion Constantin przedstawił sylwetkę dr Alexandru Birkle, członka międzynarodowej komisji badającej w 1943 roku zbrodnię katyńską i konsekwencje, jakie w związku z tym ponosił on w komunistycznej Rumunii⁴⁰. Cennymi od

³⁶ Por. np. I. Constantin, *Nicolae Titulescu și relațiile româno-polone*, w: *We wspólnocie narodów...*, s. 194–201; H. Walczak, *Dyplomacja polska a stanowisko Nicolae Titulescu w kwestii zawarcia rumuńsko-sowieckiego paktu o nieagresji w 1932 roku*, w: *Historyczne i kulturowe aspekty...*, s. 168–191.

³⁷ Zob. *70 rocznica uchodźstwa polskiego w Rumunii*, w: *Relacje polsko-rumuńskie w historii...*, s. 13–23, 43–56, 67–81, 93–100.

³⁸ A. Kastory, *Internowanie polskiego rządu w Rumunii 18 września 1939 roku*, w: *We wspólnocie narodów...*, s. 202–210; W. K. Roman, *Losy polskich akt wojskowych po wybuchu II wojny światowej – epizod rumuński 17 września–19 listopada 1939 roku*, w: *Historyczne i kulturowe aspekty...*, s. 226–238; K. Spruch, *Internowanie marszałka Śmigłego-Rydza w Rumunii*, w: *Polska i Rumunia – związki...*, s. 188–200; K. Halicki, *Internowanie funkcjonariuszy Policji Państwowej w Rumunii*, w: *Polska i Rumunia – związki...*, s. 201–216; M. Szczurowski, *U źródeł przetrwania. Mitologia polityczna polskich żołnierzy w Rumunii we wrześniu 1939 roku*, w: *Historia i dzień dzisiejszy...*, s. 178–189; K. Żabierek, *Pobyt w Rumunii żołnierzy polskich w świetle literatury wspomnieniowej*, w: *Historia i dzień dzisiejszy...*, s. 190–203.

³⁹ *70 rocznica uchodźstwa polskiego w Rumunii*, w: *Relacje polsko-rumuńskie w historii...*, s. 24–31, 32–41, 57–66.

⁴⁰ I. Constantin, *Rorul medicului legist Alexandru Birkle în apărarea și susținerea adevărului cu privire la masacrele de la Katyń*, w: *Polska i Rumunia – od historycznego...*, s. 259–264.

strony poznawczej dla młodego pokolenia słuchaczy były zaprezentowane na konferencjach wspomnienia członkini polskiej siatki wywiadowczej w Rumunii Marii Lesieckiej, pochodzącej z Bukowiny, oraz nestora Polonii besarabskiej Tadeusza Gaydamowicza, zamieszkałego w Krakowie, w latach wojny uchodźcy w okrojonej terytorialnie Rumunii⁴¹. Konkluzje płynące z wszystkich wymienionych wyżej wypowiedzi wystawiały stosunkowi Rumunów do Polaków w latach ciężkiej próby jak najlepsze świadectwo, z czym nie sposób polemizować. Także tematyka uchodźstwa polskiego w Rumunii wydaje się już być dobrze naukowo rozpoznaną, do czego spotkania suczawskie również niewątpliwie się przyczyniły⁴². Dla samym Rumunów jest ona przy tym najczęstszym skojarzeniem związanym z historią stosunków rumuńsko-polskich.

Prezentowana w Suczawie już od pierwszych oficjalnych „Dni Polskich” problematyka średniowieczna i nowożytna wiązała się głównie oczywiście ze stosunkami Rzeczypospolitej z księstwem mołdawskim i wołoskim. Sporo cennych nowych informacji ze strony rumuńskiej wnosił w tym zakresie zwłaszcza wierny uczestnik konferencji Vieniamin Ciobanu⁴³, a ze strony polskiej przede wszystkim Ilona Czamańska⁴⁴. Drugim częstym rumuńskim gościem w Suczawie, który skupiał się na stosunkach mołdawsko-polskich był Constantin Rezachevici. Jego wypowiedzi dotyczyły z reguły pogranicza obu państw w XIV–XVI wieku, zwłaszcza w okresie rządów ulubionych władców Rumunów Stefana Wielkiego i Michała Walecznego (Mihail Viteazul)⁴⁵. Tatianę Cojocar u z Instytutu „Nicolae Iorga” interesował pobyt

⁴¹ M. Lesiecka, *Wspomnienia*, w: *Kontakty polsko-rumuńskie...*, s. 147–155; T. Gaydamowicz, *Moje wspomnienia z uchodźstwa w Rumunii w latach 1939–1945*, w: *Blżej siebie. Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 67–71.

⁴² Cennym wkładem do tej tematyki jest także obszerna edycja źródłowa wydana przez Instytut Pamięci Narodowej, Narodowe Archiwa Rumunii oraz Instytut Ścigania Zbrodni Komunistycznych i Pamięci o Rumuńskim Wychodźstwie: *Polscy uchodźcy w Rumunii 1939–1947. Dokumenty z Narodowych Archiwów Rumunii. Refugiații polonezi în România 1939–1947. Documente din arhivele naționale ale României*, red. F. Anghel et. al. Warszawa-Bukareszt 2013, t. 1, cz. 1–2.

⁴³ V. Ciobanu, *Români și polonezi în perioada crizei poloneze (a doua jumătate a sec. XVIII)*, w: *Kontakty polsko-rumuńskie...*, s. 37–54; *Coroana Polonă și instituția domniei din Moldova (a doua jumătate a secolului XVI)*, w: *Blżej siebie. W kręgu relacji...*, s. 115–124; *Moldova în raporturile politice polono-otomane și Movileștii (1621–1634)*, w: *Blżej siebie. Polacy i Rumuni...*, s. 174–180.

⁴⁴ Zob. I. Czamańska, *Religia a polityka. Rola kościoła katolickiego i cerkwi prawosławnej w stosunkach polsko-mołdawskich w XVII w.*, w: *Rumuni i Polacy w Europie...*, s. 167–174; idem, *Elementy wspólne w kulturze szlachty polskiej i bojarów mołdawskich w XVI–XVIII w.*, w: *Blżej siebie. Polacy i Rumuni...*, s. 181–187; idem, *Miron Barnovschi i jego rodzina w relacjach z Polakami*, w: *Wielowiekowe bogactwo polsko-rumuńskich związków historycznych i kulturowych. Bogăția multiseclară a legăturilor istorice și culturale polono-române*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2014.

⁴⁵ C. Rezachevici, *La hotarul polono-român în secolul XV. Ștefan cel Mare între „regișorii Odrowąż” din Rusia Haliciului și magnații Buczacki din Podolia*, w: *Rumuni i Polacy w Europie...*, s. 225–239; idem, *Luptele lui Jan Potocki cu Mihail Viteazul după broșura necunoscută a căpitanului Stanislav Bartholan din 1601*, w: *Polska i Rumunia – od historycznego...*, s. 61–70.

mołdawskich bojarów na ziemiach polskich⁴⁶. Z kolei Lilia Zabolotnaia z Muzeum Historycznego (*Muzeul Național de Istorie a Moldovei*) w Kiszyniowie, Alina Felea z Mołdawskiej Akademii Nauk (*Academia de Științe a Moldovei*), Cristian Bobicescu z Akademii Rumuńskiej (*Academia Română*) w Bukareszcie prezentowali mołdawsko-polskie związki genealogiczne w gronie magnaterii i szlachty⁴⁷. Monica Dejan z muzeum bukowińskiego w Suczawie zaznajamiała polskich gości z zabytkami materialnymi pochodzenia polskiego, które zachowały się na obszarze historycznej Mołdawii⁴⁸. Natomiast poza Iloną Czamańską, z polskich mediewistów jedynie badająca relacje polsko-mołdawskie na przełomie XV i XVI wieku Katarzyna Niemczyk z UŚ odwiedziła Suczawę więcej niż jeden raz⁴⁹. Nie lepiej jest zresztą z okresem nowożytnym. Świadczy to o pewnym deficycie zainteresowań omawianym kierunkiem badań w Polsce, mimo iż organizatorzy konferencji dokładają starań (i poszukiwań), aby i te epoki były w Suczawie przez Polaków reprezentowane. W przeciągu kilkunastu lat śladem po obecności w Suczawie innych polskich mediewistów są jedynie artykuły Dariusza Karczewskiego z UKW w Bydgoszczy o aktywności polskich franciszkanów w średniowiecznej Mołdawii i Lecha A. Walkiewicza z UMK o artylerii króla Jana Olbrachta podczas wyprawy mołdawskiej 1497 roku⁵⁰. Tylko niewiele lepiej jest z okresem wczesnonowożytnym, gdyż dysponujemy jedynie, poza wypowiedziami I. Czamańskiej, tekstami Michała Wasiucionka z Uniwersytetu Warszawskiego o mołdawsko-polskich sprawach finansowych na początku XVII wieku i Tomasza Ciesielskiego z Uniwersytetu Opolskiego o granicy polsko-mołdawskiej w czasach saskich⁵¹. Fakt, iż mamy do czynienia ze stosunkami „wielkiej”

⁴⁶ Zob. T. Cojocar, *Contribuții privind Periferia Răsăriteană a Poloniei –locul pribegiei boierilor moldoveni în secolul al XVII-lea*, w: *We współnocie narodów...*, s. 73–82.

⁴⁷ Zob. L. Zabolotnaia, *Unele considerații asupra testamentului Mariei Cneajna, fiica lui Ștefan cel Mare*, w: *Rumuni i Polacy w Europie...*, s. 253–264; A. Felea, *Câteva date despre familia Kersnovski*, w: *Relacje polsko-rumuńskie w historii...*, s. 122–127; C. Bobicescu, *Câteva observații pe marginea unor izvoare inedite cu privire la relațiile dintre Polonia și Moldova sub Movilești*, w: *Relacje polsko-rumuńskie w historii...*, s. 108–115.

⁴⁸ Zob. M. Dejan, *Moneda poloneză în cadrul circulației monetare în secolele XVI–XVII la Suceava*, w: *We współnocie narodów...*, s. 69–72; *Câteva medalii poloneze din secolele XVI–XVIII în colecția numismatică a Muzeului Bucovinei din Suceava*, w: *Relacje polsko-rumuńskie w historii...*, s. 139–144.

⁴⁹ Zob. K. Niemczyk, *Mołdawia w polityce dwóch Jagiellonów: króla polskiego Jana Olbrachta i króla Węgier Władysława (do roku 1501)*, w: *Wielowiekowe bogactwo...*, s. 54–68; *Przyczynek do relacji polsko-mołdawskich w XVI w. Geneza konfliktu z 1506 r.*, w: *Polska i Rumunia. Wspólnie-obok-bliisko. Polonia și România. Împreună-alături-aproape*, red. S. Iachimovschi, K. Stempel-Gancarczyk, E. Wieruszewska-Calistru, Suceva 2015, s. 15–22; *Udział możnych polskich w politycznych relacjach Polski z Mołdawią w XV i na początku XVI wieku*, w: *Historyczne i kulturowe aspekty...*, s. 95–109.

⁵⁰ D. Karczewski, *Działalność misyjna franciszkanów polskich w Mołdawii w średniowieczu*, w: *Świat relacji...*, s. 15–24; L. A. Walkiewicz, *Rodzaje działań zabrzanych przez Jana Olbrachta na wyprawę mołdawską 1497 r.*, w: *Wielowiekowe bogactwo...*, s. 30–53.

⁵¹ M. Wasiucionek, *Zobowiązania finansowe Mołdawii wobec Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1600–1611*, w: *Polska i Rumunia - związki...*, s. 13–24; T. Ciesielski, *Granica polsko-mołdawska w czasach saskich. Przebieg i ochrona granicy rzez stronę polską*, w: *Polska i Rumunia. Wspólnie...*, s. 55–68.

Rzeczypospolitej z małymi księstwami-hospodarstwami nie może być wytłumaczeniem tego typu zaległości. Z kolei poza su czawską spuścizną Krzysztofa Dacha⁵² dla czasów późnonowożytnych ze strony polskiej mamy opublikowany tylko referat Anny Skowronek o Polakach w rosyjskiej Besarabii⁵³. Ze strony rumuńskiej okres ten przybliżała zwłaszcza Palaghia Radion z Kolegium Technicznego (*Colegiul Tehnic „Mihai Băcescu”*) w Fălticeni⁵⁴. Z kolei w 2017 roku po raz pierwszy wygłoszono w Su czawie referat dotyczący starożytności, za sprawą Agaty Kluczek z UŚ, która krytycznie omówiła dorobek polskiej historiografii na temat dziejów Daków⁵⁵.

Podczas su czawskich spotkań pojawiają się także tematy historyczne nie związane bezpośrednio ze stosunkami dwustronnymi obu państw czy narodów, ale będące przejawem głębszego zainteresowania Polaków dziejami Rumunii lub Rumunów dziejami Polski jako elementami historii powszechnej. Jako przykład można podać wypowiedzi Agnieszki Kastory na temat losów króla Karola II po jego abdykacji w 1940 roku, czy opinii radzieckich na temat Rumunii tuż przed przewrotem politycznym 1989 roku⁵⁶. Z kolei tematykę polską, bez bezpośrednich odniesień do spraw rumuńskich, choć w niektórych przypadkach także z wykorzystaniem rumuńskich archiwaliów, poruszali zwłaszcza Radu F. Bruja analizujący agresję Niemiec i Słowacji na Polskę w 1939 roku⁵⁷, czy Ion Constantin, który dzielił się swoimi refleksjami na temat wojny polsko-bolszewickiej 1919–1921⁵⁸.

Wspomniana wyżej wypowiedź Iona Constantina o rumuńskim odprysku sprawy katyńskiej w okresie powojennym i Agnieszki Kastory o sytuacji w Rumunii przez obaleniem Nicolae Ceaușescu nie były pierwszymi, które dotyczyły okresu komunistycznego. Można jednak zauważyć, że dzieje Polski i Rumunii oraz wzajemnych stosunków w latach 1944–1989 pojawiły się na su czawskich konferencjach dość późno. Wcześniej historycy zajmujący się tym okresem skupiali się bardziej na

⁵² K. Dach, *Polsko-rumuńskie stosunki polityczne w XIX w.*, w: *Kontakty polsko-rumuńskie...*, s. 78–86; idem, *General Józef Bem - przyjaciel Rumunów*, w: *Polska i Rumunia na drodze do wzajemnego poznania. Polonezi și Români pe drumul cunoașterii reciproce*, red. S. Iachimovschi, E. Wierszewska, Suceava 2002, s. 47–62; idem, *Tragiczny finał współpracy z Polakami hetmana Aleku Aslana (1841–1848)*, w: *Bliżej siebie. Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 23–30. K. Dach jest także autorem pracy: *Polsko-rumuńskie stosunki polityczne w XIX wieku*, Warszawa 1999.

⁵³ A. Skowronek, *Polacy w Besarabii na podstawie dokumentów Besarabskiego Dworiańskiego Zgromadzenia Deputackiego*, w: *Świat relacji...*, s. 66–75. Autorka była podówczas doktorantką UAM.

⁵⁴ Zob. P. Radion, *Poziția Rusiei față de mișcarea națională a românilor și relațiile acesteia cu mișcarea națională poloneză*, w: *Bliżej siebie. Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 31–43.

⁵⁵ A. Kluczek, *Dacja i jej mieszkańcy. Aspekty historii Dacji we współczesnej polskiej historiografii starożytności rzymskiej* (w druku).

⁵⁶ A. Kastory, *Dwa epizody dotyczące losów Karola II po jego abdykacji we wrześniu roku 1940*, w: *Rumuni i Polacy w Europie*, s. 207–212; idem, *Sytuacja polityczna Rumunii w przeddzień rewolucji 1989 r. w świetle opinii radzieckich ekspertów*, w: *Wielowiekowe bogactwo...*, s. 264–276.

⁵⁷ R. F. Bruja, „*Proti Polșku*” - *campania militară slovacă importivă Poloniei din septembrie 1939*, w: *Wielowiekowe bogactwo...*, s. 150–158; *O analiză militară a campaniei Germaniei împotriva Poloniei din septembrie 1939*, w: *Polska i Rumunia. Wspólnie...*, s. 177–187.

⁵⁸ I. Constantin, *Războiul sovieto-polon (februarie 1919–martie 1921) - miracolul de pe Vistula*, w: *Polska i Rumunia – związki...*, s. 33–52.

dziejach własnych państw, jednak niewielu interesowało się ich polityką zagraniczną. Poza tym pierwsze spotkania suczawskie stawiały na to co łączyło a nie dzieliło Polaków i Rumunów w przeszłości, a lata powojenne tak się raczej nie kojarzyły. Z czasem sytuacja uległa zmianie i tematów powojennych przybywało. W 2009 roku Ion Constantin próbował porównywać związane z totalitaryzmem doświadczenia Rumunów i Polaków, dwa lata później przybliżył reakcje Rumunów na powstanie i działalność polskiej „Solidarności”, a w 2016 roku próbował porównywać destalinizację w Rumunii i w Polsce⁵⁹. O ile historycy rumuńscy nie mieli raczej problemu z omawianiem walki Polaków z komunizmem, którą, co zresztą nie było trudne, oceniali jednoznacznie pozytywnie, to w odniesieniu do historyków polskich sprawa omawiania dziejów Rumunii i Rumunów oraz stosunków między obu krajami po 1945 roku, nie licząc problematyki polonijnej, nadal wzbudza mniejsze zainteresowanie wśród goszczących w Suczawie badaczy polskich, co jest oczywiście wyzwaniem na przyszłość⁶⁰.

Od 2006 roku zaczęły pojawiać się w Suczawie typowe analizy politologiczne, które zapoczątkowała Alina Felea referatem na temat Polski jako, jej zdaniem, wzoru integracji europejskiej⁶¹. Dopiero jednak pojawienie się w Suczawie politologów z Polski pozwoliło rozszerzyć bazę tematyczną konferencji o kwestie współczesnej polityki i ekonomii, co niewątpliwie jeszcze bardziej przybliżyło innym ich uczestnikom oraz czytelnikom tomów pokonferencyjnych oba kraje, a dyskusji niewątpliwie sprzyjał fakt, iż w 2007 roku, a więc w dwa i pół roku po Polsce, również Rumunia stała się członkiem Unii Europejskiej. W 2008 roku Joanna Danielewska z UMK wygłosiła referat na temat udziału wojsk rumuńskich w tzw. misji stabilizacyjnej w Iraku w latach 2003–2009, a potem porównywała polską oraz rumuńską politykę obronną po upadku ZSRR oraz, niejako „na świeżo”, wybrane aspekty członkostwa Rumunii w Unii Europejskiej⁶². Interesujące studia analityczne przedstawił w 2012

⁵⁹ Idem, *Destine paralele: România și Polonia față în față cu totalitarismele secolului XX. Câteva considerații*, w: *Relacje polsko-rumuńskie w historii...*, s. 323–331; idem, *Români și „Solidaritatea”*, w: *Świat relacji...*, s. 193–204; *Câteva reperi comparative ale procesului destalinizării în Polonia și România*, w: *Historia i dzień dzisiejszy...*, s. 219–228.

⁶⁰ Można jedynie wskazać na wybrane fragmenty opublikowanych referatów: K. Górski, *Polska i Polacy a trzęsienie ziemi w Rumunii w 1977 roku*, w: *Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 332–338; A. Burakowski, *Spoleczność polska w Rumunii w okresie komunizmu – zaproszenie do badań*, w: *Polska i Rumunia – związki...*, s. 217–222; J. Sokołowska, *Węgierski okręg autonomiczny (1952–1968) w świetle dokumentów polskiej misji dyplomatycznej w Bukareszcie*, w: *Polsko-rumuńskie związki historyczne i kulturowe. Legături istorice și culturale polono-române*, red. S.Iachimovschi, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2013, s. 197–214; M. Karapya, *Zarys stosunków polsko-rumuńskich w latach 1945–1965*, w: *Polsko-rumuńskie związki historyczne...*, s. 231–237; J. Durka, *Obraz współpracy wywiadowczej i kontrwywiadowczej służb PRL ze służbami rumuńskimi w świetle dokumentów strony polskiej - przyczynek do zarysu problematyki*, w: *Polska i Rumunia. Wspólnie...*, s. 201–218.

⁶¹ Zob. A. Felea, *Polonia – model de integrare europeană. Istorie și realitate*, w: *Blížej siebie. Polacy i Rumuni...*, s. 301–313.

⁶² J. Danielewska, *Udział wojsk rumuńskich w misji stabilizacyjnej w Iraku*, w: *Polska i Rumunia – od historycznego...*, s. 275–284; idem, *Wybrane zagadnienia polskiej i rumuńskiej koncepcji polityki bezpieczeństwa i obrony po roku 1991*, w: *Polska i Rumunia – związki...*, s. 283–290; idem, *Rumunia*

roku Grzegorz Bonusiak z Uniwersytetu Rzeszowskiego w odniesieniu do polsko-rumuńskich stosunków gospodarczych po 1989 roku, z kolei Bartłomiej Zdaniuk⁶³ z Uniwersytetu Warszawskiego porównywał system polityczny Polski, Rumunii i Mołdawii⁶⁴. W 2013 roku Adam Burakowski (*Polska Akademia Nauk*) zaprezentował drogę polityczną zmarłego parę tygodni przed konferencją Radu Vasile, premiera Rumunii w latach 1998–1999, pamiętanego ze stłumienia protestu górników, a rok później przedstawił trudny proces „europeizacji” partii politycznych w Republice Mołdawii⁶⁵. W 2016 roku Piotr Chrobak z Uniwersytetu Szczecińskiego porównał systemy wyborcze Polski i Rumunii po 1989 roku⁶⁶ a Mariusz Gołdysiak z UMK politykę ekip rządowych Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej wobec Nadniestrza w latach 2005–2016⁶⁷. Robert Rajczyk z UŚ specjalizował się w analizie współczesnego prawodawstwa mniejszościowego w Rumunii⁶⁸. Poza wspomnianą wypowiedzią Aliny Felei o polskim członkostwie w UE ze strony rumuńskiej czy mołdawskiej nie było prób podejmowania podobnych do Polaków analiz dotyczących sytuacji wewnętrznej czy zewnętrznej Rumunii, Mołdawii, czy Polski po 1989 roku. Na tym odcinku badawczym goście z Polski wyraźnie więc górują nad Rumunami.

Problematyka kulturalna była prezentowana w Suczawie w dość szerokim zakresie, choć przez mniejsze grono badaczy niż w przypadku historii I połowy XX wieku, która ostatnio dominuje na konferencjach. Nie licząc zagadnień związanych z Bukowiną, podczas pierwszych konferencji Polacy reprezentowali głównie środowiska filologiczne, stąd ich wystąpienia dotyczyły z reguły poszukiwań wspólnych elementów w języku polskim i rumuńskim (np. Joanny Porawskiej i Anny Oczko

w *Unii Europejskiej. Wybrane aspekty polityczne, prawne i gospodarcze*, w: *Polska i Rumunia – związki...*, s. 291–296.

⁶³ B. Zdaniuk jest autorem pracy *Konsolidacja państwa w Republice Mołdawii*, Warszawa 2016. Od października 2017 r. jest ambasadorem RP w Republice Mołdawii.

⁶⁴ Idem, *Polsko-rumuńskie stosunki gospodarcze po roku 1989 Czynniki gwarantujące trwałość systemu politycznego Polski, Rumunii i Republiki Mołdawii. Aspekt porównawczy*, w: *Polsko-rumuńskie związki...*, s. 280–302.

⁶⁵ A. Burakowski, *Radu Vasile - próba podsumowania życiorysu politycznego*, w: *Wielowiekowe bogactwo...*, s. 277–282; idem, *Europeizacja partii politycznych w Republice Mołdawii - ze skrajności w skrajność*, w: *Polska i Rumunia. Wspólnie...*, s. 263–287. A. Burakowski jest także autorem pracy: *Geniusz Karpat. Dyktatura Nicolae Ceaușescu 1965–1989*, Warszawa 2008.

⁶⁶ P. Chrobak, *System wyborczy w Polsce i Rumunii po 1989 roku*, w: *Historia i dzień dzisiejszy...*, s. 243–271.

⁶⁷ M. Gołdysiak, *Ekipy rządowe Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej wobec Nadniestrza w latach 2005–2016. Inicjatywy polityczne i polsko-naddniestrzańska współpraca ekonomiczna*, w: *Historia i dzień dzisiejszy...*, s. 272–290.

⁶⁸ R. Rajczyk, *Wybrane prawne aspekty ochrony polskiej mniejszości narodowej w ustawodawstwie rumuńskim*, w: *Rumuni i Polacy w Europie...*, s. 220–224; idem, *Instytucjonalizacja podmiotowości mniejszości narodowych w Rumunii*; idem, *Instytucjonalizacja podmiotowości mniejszości narodowych w Rumunii*, w: *Blżej siebie. Polacy i Rumuni...*, s. 362–368. (Autor był nieobecny w Suczawie, teksty zostały przesłane do druku).

z UJ)⁶⁹. później jednak pojawiały się nieliczne opinie i refleksje na temat rumuńskiej poezji i prozy (także o literaturze mniejszości narodowych)⁷⁰, chociaż więcej referatów dotyczyło poszukiwań związków kulturalnych polsko-rumuńskich, Polaków i Rumunów zasłużonych dla kultury i zbliżenia obu narodów, mniej lub bardziej znanych postaci rumuńskiego życia kulturalnego o polskich korzeniach (np. Ciprian Porumbescu), opisów literackich Rumunii (np. Kazimierzy Iłłakowiczówny), rumuńskich śladów w kulturze polskiej, zwłaszcza literackiej (dotyczyło to także przekładów literatury rumuńskiej, publikowanych wspomnień, zbiorów bibliotecznych, bibliografii)⁷¹, z których część można traktować już obecnie jako cenne źródło również dla historyków. Podobnie można zakwalifikować polskie referaty dotyczące kwestii pedagogicznych, w których mieszczą się także sprawy szeroko pojętego szkolnictwa czy dydaktyki rumuńskiej i polskiej w Rumunii (np. Piotra Gołdyna z UAM, Marii Radziszewskiej z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Zyty M. Oksztul, byłej lektorki języka polskiego na uniwersytecie w Jassach)⁷². Z kolei ze strony rumuńskiej na pierwszych edycjach „Dni Polskich” zjawiała się prawie że w komplecie czołówka rumuńskich polonistów, mogących już bez skrępowania dyskutować z Polakami o rumuńskiej i polskiej kulturze. Byli to w pierwszym rzędzie Stan Velea (tłumacz trylogii Henryka Sienkiewicza, dzieł Władysława Reymonta, Bolesława Prusa), dalej tłumacz dzieł Witolda Gombrowicza i Brunona Schulza oraz

⁶⁹ Zob. J. Porawska, *Stereotypy językowe jako przyczynek do badania stosunków polsko-rumuńskich*, w: *Kontakty polsko-rumuńskie...*, s. 166–181; A. Oczko, *Rumuńskie echo w polskich górach – nazwy szczytów i gór pochodzenia rumuńskiego*, w: *Polsko-rumuńskie związki...*, s. 354–359. J. Porawska jest także współautorem (wraz z H. Mirską-Lasotą) publikacji *Wielki słownik rumuńsko-polski. Marele dicționar român-polon*, Kraków 2009. A. Oczko jest autorem pracy *Rumuńska słowiańszczyzna. Zapożyczenia południowosłowiańskie w języku rumuńskim w XVI i XVII wieku*, Kraków 2014.

⁷⁰ Zob. M. Melecki, „Bez wyjścia”. *Poezja Ioana Es. Popa w kontekście przemian kulturowych i politycznych przełomu XX i XXI wieku. Esej*, w: *Historia i dzień dzisiejszy...*, s. 366–374; Ł. Woński, *Universum Transilvaniae. Relacje międzyetniczne w powieści Eginolda Schlattnera „Fortepian we mgle”*, w: *Polska i Rumunia. Wspólnie...*, s. 347–359.

⁷¹ Zob. A. Kaźmierczak, *Odbiór literatury rumuńskiej na terenie Polski w okresie międzywojennym*, w: *Kontakty polsko-rumuńskie...*, s. 232–238; M. Jurecki, *Krótką charakterystyka poloników znajdujących się w granicach współczesnego państwa rumuńskiego*, w: *Polska Rumunia na drodze...*, s. 184–194; U. Kaczmarek, *Kazimierzy Iłłakowiczówny pobyty w Rumunii*, w: *Bliżej siebie. Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 79–87; W. Kudyba, *Andrzeja Stasiuka podróż do Babadag*, w: *We wspólnocie narodów...*, s. 313–322; A. Gałkowski, *Ciprian Porumbescu – Cyprian Gołębiowski (1853–1883). Rumuński muzyk z polskimi korzeniami*, w: *Polsko-rumuńskie związki historyczne...*, s. 409–413; A. Dziedzic, *Rumunia i Bukowina okiem Stanisława Vincenta*, w: *Polsko-rumuńskie związki historyczne...*, s. 421–432; K. Walczak, *Edycje sprawozdań szkolnych gimnazjów dawnych Czerniowiec. Stan zachowania w bibliotekach polskich*, w: *Polska i Rumunia. Wspólnie...*, s. 297–303; B. Staniów, *Nieznana literatura. O przekładach rumuńskich księzek dla dzieci i młodzieży w Polsce*, w: *Historyczne i kulturowe aspekty...*, s. 398–408; A. Samsel, *Rumuński epizod we wspomnieniach Jana Karskiego*, w: *Historia i dzień dzisiejszy...*, s. 129–152.

⁷² Zob. P. Gołdyn, *Wizyta ministra oświaty Rumunii Constantina Angelescu w Polsce w 1937 r. w świetle ówczesnych doniesień prasowych*, w: *Polsko-rumuńskie związki historyczne...*, s. 166–178; M. Radziszewska, *Działalność historyka oświaty Łukasza Kurdybachy w Królestwie Rumunii w latach 1939–1940*, w: *Polska i Rumunia. Wspólnie...*, s. 188–200; Z. M. Oksztul, *Nieznany podręcznik do nauki języka polskiego dla Rumunów*, w: *Polska i Rumunia. Wspólnie...*, s. 304–314.

autor podręczników dla mniejszości polskiej w Rumunii Ion Petrica (zmarł w 2012 r.), tłumacz dzieł Jana Potockiego, Stanisława Lema, Ryszarda Kapuścińskiego Mihai Mitu (zmarł w 2017 r.) czy Constantin Geambașu. Ten ostatni, pracownik naukowy uniwersytetu bukareszteńskiego (*Universitatea din București*) znany m.in. z przekładów na język rumuński utworów Czesława Miłosza, Wisławy Szymborskiej czy ks. Jana Twardowskiego, laureat nagrody Instytutu Książki „Transatlantyk 2016” za popularyzację literatury polskiej za granicą, był najczęstszym gościem „Dni Polskich” spośród rumuńskich polonistów oraz recenzentem kilku tomów pokonferencyjnych. Wymienione osoby skupiały się w swoich referatach, do pewnego stopnia podobnie jak Polacy, zarówno na rumuńsko-polskich relacjach językowych, paralelach w twórczości literackiej obu narodów, ale także na ogólnych zagadnieniach i dorobku rumuńskiej polonistyki, czy kontaktach literackich i szerszych kulturalnych obu krajów, pragnąc przybliżyć polskim gościom nieznaną szerzej fakty z rumuńskiego życia kulturalnego. Wraz z innymi rumuńskimi referentami (zwłaszcza Cristiną Godun) prezentowały one również swoje opinie na temat wybranych polskich poetów i pisarzy, wzajemnego przenikania się kultur obu narodów⁷³. W 2007 roku na obradach jednej z sekcji doszło do, momentami dość emocjonalnej, polemiki przy prezentacji przez polskiego referenta wydanej w 2004 roku książki Andrzeja Stasiuka *Jadąc do Babadag* (wydanie rumuńskie *Călătorind spre Babadag* w tłumaczeniu C. Godun w 2007 roku). Podnosiły się głosy krytykujące pisarza za prezentowanie Rumunii i Rumunów jedynie jako europejskiego skansenu i najczęściej w negatywnym świetle, a najostrzejszej o książce wypowiadali się niektórzy przedstawiciele rumuńskiej Polonii. Opinie te stały się jednak asumptem do ciekawej dyskusji zarówno na temat interpretacji utworów literackich, granic *licencia poetica*, stereotypowego postrzegania Rumunii przez polską literaturę i w ogóle Polaków a także dla interesujących spostrzeżeń z pogranicza kultury i socjologii w odniesieniu do życia duchowego tych zamieszkujących ten kraj Polaków, dla których stał się on drugą ojczyzną.

Podobnie jak w przypadku referatów polskich, przybliżanie rumuńsko-polskich związków kulturalnych obejmowało również nieznaną szerzej polskich znawców kultury rumuńskiej, czy sylwetek rumuńskich slawistów-polonistów, a także artystów o polskich korzeniach (np. Władysław Hordyński, Bogdan Petriceicu-Hasdeu, rodzi-

⁷³ Zob. artykuły zamieszczone w *Kontakty polsko-rumuńskie...* (S. Velea, Mihai Eminescu w języku polskim, s. 191–201; idem, *Relacje literackie rumuńsko-polskie*, s. 202–211; I. Petrica, *Działalność kulturalna uchodźstwa polskiego w Rumunii w obliczu agresji hitlerowskiej*, s.182–190; M. Mitu, *Odbicie stosunków rumuńsko-polskich w słownictwie języka rumuńskiego*, s. 159–166). Ponadto: C. Geambașu, *Bruno Schulz sau subminarea artei clasice (Tratat despre manechine)*, w: *W kręgu relacji...*, s. 228–236; idem, *Wkład polonistów z uniwersytetu w Bukareszcie w promowanie języka i kultury polskiej w Rumunii*, w: *Polska i Rumunia - od historycznego...*, s. 287–296; C. Godun, *Wspólne motywy w liryce Wisławy Szymborskiej i Any Blandiana*, w: *Bliżej siebie. W kręgu relacji...*, s. 237–242; idem, *Przestrzeń geograficzna i fabularna w „Jadąc do Babadag” Andrzeja Stasiuka*, w: *We wspólnocie narodów...*, s.306–312; I. Iețcu, *Câteva repere culturale, istorice și turistice în relațiile polono-române*, w: *Polska i Rumunia – związki...*, s. 432–437.

na Golembiowskich-Porumbescu, Tadeusz Ajdukiewicz)⁷⁴. Problematyki kulturalnej dotyczyły również tematy podejmowane przez Nicolea Mareşu, a polskie polonica w zbiorach rumuńskich bibliotek wyszukiwała przede wszystkim wierna uczestniczka konferencji Olimpia Mitric z suczawskiego uniwersytetu⁷⁵.

Do tematyki kulturalnej należy zaliczyć także wygłoszone w Suczawie referaty poświęcone uniwersalnym aspektom kultury religijnej, w czym ze strony polskiej specjalizowała się zwłaszcza Ewa Kocój, podejmująca dodatkowo tematykę Romów⁷⁶. Pojawili się także referenci polscy prezentujący własne badania zagadnień etnicznych, etnograficznych i religijnych Rumunii poza obszarem Bukowiny⁷⁷. Ze strony rumuńskiej warto w tym kontekście wskazać na wypowiedź historyka literatury i folklorysty Iona Filipciuca o wątkach słynnej rumuńskiej ballady pasterskiej *Mioricy* w pieśniach polskich⁷⁸, tym bardziej, że inne referaty rumuńskie na temat kultury ludowej podczas suczawskich konferencji należały do rzadkości i dotyczyły jedynie Bukowiny⁷⁹. Na spotkaniach suczawskich pojawili się również Michał Jurecki i Stanisław Figiel, znani w Polsce autorzy i współautorzy przewodników turystycznych po Rumunii, którzy

⁷⁴ Zob. M. Mitu, *Bogdan Petriceicu Hasdeu – polonista. W stulecie śmierci*, w: *We wspólnocie narodów...*, s. 271–275; idem, *Un mare prieten al culturii române – polonezul Władysław Hordyński*, w: *Polska i Rumunia – związki...*, s. 379–391; V. I. Schipior, *Iraclie Golembowski-Porumbescu (1823–1896) – „un apostol luminat” din Bucovina secolului al XIX-lea*, w: *Polsko-rumuńskie związki historyczne...*, s. 380–408; E. Ichim, *Un pictor polonez la curtea regelui Carol I - Tadeusz Ajdukiewicz*, w: *Świat relacji...*, s. 228–231.

⁷⁵ Zob. np. N. Mareş, *Frédéric Chopin în conştiinţa românilor. 2010 – bicentenarul naşterii compozitorului*, w: *Polska i Rumunia – związki...*, s. 313–333; O. Mitric, *Un manuscris din Lvov în Arhivele Naţionale din Bacău*, w: *We wspólnocie narodów...*, s. 276–279; idem, *O scrisoare necunoscută a Kazimierei Illakowiczówna, la Galaţi*, w: *Wielowiekowe bogactwo...*, s. 306–311.

⁷⁶ Zob. np. E. Kocój, *Mój wróg, mój przyjaciel, czyli co Rumuni widzą na ikonach Sądu Ostatecznego malowanych cerkwi na Bukowinie*, w: *Bliżej siebie. W kręgu relacji...*, s. 247–272; idem, *Starożytność w Rumunii – z dziejów osadnictwa i kultury* (referat wygłoszony w 2010 r., nieopublikowany); P. Lechowski, *Cyganie w Rumunii (z dziejów tematu w wiekach XV–XIX)*, w: *We wspólnocie narodów...*, s. 374–387.

⁷⁷ Zob. E. Szlęk, *Sânzieniele*, w: *Bliżej siebie. Polacy i Rumuni...*, s. 365–380; A. Barszczewska, *Moldawscy Csángó w Rumunii*, w: *Polska i Rumunia - od historycznego...*, s. 427–438; B. Błesznowski, *M. Nowak, Kościół warowny jako centrum przestrzeni społeczno-kulturowej w dawnych wspólnotach Sasów siedmiogrodzkich*, w: *Polska i Rumunia - od historycznego...*, s. 439–448; W. Jankowski, *Chachły, Ukraineany, Ruski, Zadunajci. Lokalne znaczenia i kategoryzacje Ukraińców w Delcie Dunaju*, w: *Polska i Rumunia - od historycznego...*, s. 449–456; J. Kłaczko, *Kontakty Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Polsce z Kościołem Reformowanym w Rumunii*, w: *Świat relacji...*, s. 176–184; J. Szymczek, *Luteranie w Galicji i na Bukowinie wobec rozpadu Austro-Węgier*, w: *Polska i Rumunia. Od historycznego...*, s. 153–158; E. Drelicharz, *Ikona Matki Boskiej Hodegetrii z I poł. XVI w. z cerkwi Archaniola Michała we wsi Florynka. Problematyka przedstawień Matki Boskiej w mandorli w sztuce wschodniochrześcijańskiej*, w: *Wielowiekowe bogactwo...*, s. 355–376; U. Wróblewska, *Relacje i związki kulturowe pomiędzy Tatarami z Polski i z Rumunii w okresie międzywojennym z perspektywy działalności kulturalno-oświatowej Tatarów II Rzeczypospolitej*, w: *Wielowiekowe bogactwo...*, s. 404–416.

⁷⁸ I. Filipciuc, *Scenariu mioritic în cântece poloneze*, w: *We wspólnocie narodów...*, s. 289–299.

⁷⁹ Zob. O. Mitric, *Nazwy związane z medycyną ludową we wsi Plesza*, w: *Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 62–94; B. Blaj, L. Curic, *Ritual şi simbolistică în arta populară bucovineană*, w: *W kręgu relacji...*, s. 109–112.

przy okazji prezentowali własne publikacje⁸⁰, tym bardziej, że sprawa zbliżenia obu krajów także poprzez turystykę była częstym tematem dyskutowanym w kuluarach konferencji. Wreszcie, pojawiły się takie tematy jak kino rumuńskie w Polsce, polsko-rumuńskie kontakty sportowe a nawet występy rumuńskich piosenkarzy na festiwalach w Polsce⁸¹.

I wreszcie problematyka bukowińska, wyodrębniania przez organizatorów z reguły dla tematów obejmujących dzieje i współczesność części historycznej Mołdawii uzyskanej przez Habsburgów w 1774 roku, od okresu austriackiego, przez przynależność całej Bukowiny do Rumunii (1918–1940), jej ostateczny podział na część ukraińską i rumuńską w 1944 roku, po czasy współczesne. Obszar wielonarodowy, wielojęzyczny, wielokulturowy, dla niejednego z zainteresowanych nim badaczy i turystów z Polski niemalże mityczny, kojarzony nie tylko z wspaniałymi malowanymi monastyrami, ale i tolerancją międzyetniczną. Badacze polscy prezentowali w Suczawie głównie tematykę mniejszości polskiej w tym regionie, zwłaszcza tzw. górali czadeckich, czyli ludności, której przodkowie przybyli na Bukowinę na początku XIX wieku z pogranicza Beskidu Śląskiego, Żywieckiego i (obecnie słowackiego) okręgu czadeckiego, co stanowiło kontynuację, rozszerzenie i weryfikację „starych” prac Mariana Gotkiewicza⁸², Emila Biedrzyckiego⁸³, Eleny Deboveanu⁸⁴ czy Stanisława Gogolewskiego⁸⁵. Tematy związane z Bukowiną obejmują swoim zakresem cały historyczny region oraz aktywność bukowińskich migrantów. Historycy polscy przybliżali więc m. in. problematykę politycznych uwikłań tej ludności, stosunek do niej władz Polski przedwojennej i komunistycznej, powojenną reemigrację (Krzysztof Nowak)⁸⁶. Jan Bujak zrekonstruował m.in. wszechstronną aktyw-

⁸⁰ M. Jurecki, *Krótką charakterystyka poloników znajdujących się w granicach współczesnego państwa rumuńskiego*, w: *Polska i Rumunia na drodze...*, s. 184–194. (Zob. także: idem, *Bukowina. Kraina łagodności. Przewodnik turystyczny*, Kraków 2001); S. Figiel, *Bukowina rumuńska i polska społeczność w literaturze przewodników turystycznych w Polsce*, w: *Polska i Rumunia – związki...*, s. 426–431. (Zob. także *Rumunia. Przewodnik*, tekst S. Figiel, Warszawa 2010). M. Brenk, *Obraz Rumunii z lat 1947–1989 w świetle polskich wydawnictw turystyczno-krajoznawczych tego okresu*, w: *Historyczne i kulturowe aspekty...*, s. 409–421.

⁸¹ Zob. np. Z. Biegański, *Filmy rumuńskie na ekranach kin w Polsce po 1945 roku* (referat wygłoszony w 2008 r., niepublikowany); P. Gołdyn, *Polsko-rumuńskie pojedynki piłkarskie w latach 1918–1939*, w: *Relacje polsko-rumuńskie w historii*, op. cit., s. 199–210; K. Górski, *Sopot śpiewa po rumuńsku. Gwiazdy rumuńskiej estrady na Międzynarodowym Festiwalu Piosenki w Sopocie w latach 1961–1985*, w: *Polska i Rumunia - od historycznego...*, s. 311–318.

⁸² M. Gotkiewicz, *Polskie osadnictwo czadeckiego i Orawy*, Katowice 1939.

⁸³ E. Biedrzycki, *Historia Polaków na Bukowinie*, Warszawa-Kraków 1973.

⁸⁴ E. Deboveanu, *Polska gwara górali bukowińskich w Rumunii* (tłum. S. Gogolewski), Wrocław 1971.

⁸⁵ S. Gogolewski, *Polska gwara trójjęzycznej wsi Kaczyki w Rumunii*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1972.

⁸⁶ Zob. K. Nowak, *Bukowina w opiniach polskich służb dyplomatycznych, konsularnych i wojskowych w Rumunii (1918–1939)*, w: *Kontakty polsko-rumuńskie...*, s. 87–106; idem, *Dyplomacja polska a Polacy w Rumunii po roku 1945*, w: *Bliżej siebie. Polacy i Rumunii*, s. 271–283; idem, *Pojańczycy między Bukowiną a Polską (1946–1947)*, w: *Rumuni i Polacy w Europie...*, s. 91–94.

ność polskich elit Bukowiny w XIX i I połowie XX wieku oraz czyn legionowy polskich Bukowińczyków⁸⁷, a Marcin Marynowski przywoływał ciekawe postacie górników polskich z Kaczyki⁸⁸. Z historyków rumuńskich na czoło wysuwa się dorobek konferencyjny Daniela Hrenciuc, podejmującego tematykę polskiej i pozostałych mniejszości narodowych na Bukowinie po 1918 roku⁸⁹ oraz Vasile Schipiora z Instytutu „Bukowina”, który ocalał od zapomnienia wiele ważnych postaci, także spośród osób polskiego pochodzenia zasłużonych dla rozwoju tego regionu⁹⁰. Wątki dawnego życia kulturalnego polskich Bukowińczyków podejmowali Florin Pintescu i Marius Petraru⁹¹. Nieobecny na konferencji Mirosław Sikora z katowickiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej, opublikował w tomie pokonferencyjnym z 2010 roku, artykuł o przesiedleniach Niemców z Bukowiny na Górny Śląsk w latach II wojny światowej, oparty na dokumentacji władz nazistowskich⁹². Cenną, dla dalszego historycznego badania Bukowiny, inicjatywą organizatorów konferencji było też zaproszenie do Suczawy krewnych związanych z rozwojem kulturalnym Polaków bukowińskich i stosunków polsko-rumuńskich działaczy polskich (Mariana Gotkiewicza, Józefa i Kazimierza Grabowskich, Emila Biedrzyckiego), którzy przypomnieli w referatach aktywność swoich przodków⁹³. Warto dodać, że postać rumunisty Emila Biedrzyckiego (1890–1975), przybliżyły wcześniej Loredana Bortă i Carmen Bădăluță z muzeum suczawskiego⁹⁴.

⁸⁷ J. Bujak, *Ksiądz infułat Wojciech Grabowski - superior Księży Misjonarzy, proboszcz w Kaczyce i Czerniowcach i wikariusz generalny Bukowiny*, w: *Kontakty polsko-rumuńskie...*, s. 125–131; *Bukowińczycy a Legiony Polskie 1914–1918*, w: *Historyczne i kulturowe aspekty...*, s. 13–44. Zob. także: J. Bujak, *Zaczyny dziennikarstwa polskiego na Bukowinie*, Kraków 2006.

⁸⁸ M. Marynowski, *Sylwetki kilku polskich górników pracujących w kopalni soli w Kaczyce w czasach austriackich*, w: *Blżej siebie. Polacy i Rumuni...*, s. 97–102; idem, *W 60. rocznicę repatriacji z Rumunii do Polski. Przypadek jednej rodziny z Kaczyki*, w: *We wspólnocie narodów...*, s. 39–43.

⁸⁹ Zob. D. Hrenciuc, *Reflexe demografice, educaționale, culturale și politice ale minorității polone din Bucovina, în perioada interbelică*, w: *Blżej siebie. Relacje...*, s. 135–164; idem, *Integrarea polonezilor bucovineni în Regatul României Mari. Perspectiva național-liberală (1918–1928)*, w: *Rumuni i Polacy w Europie...*, s. 196–203.

⁹⁰ Zob. V. I. Schipior, *Un bucovinean candidat la Premiul Nobel pentru Pace – profesorul Peter Tomaschek*, w: *Polska i Rumunia – związki...*, s. 359–372.

⁹¹ Zob. F. Pintescu, *Situația învătămintului în comunitățile poloneze din sudul Bucovinei, în perioada interbelică (1919–1940)*, w: *Polska i Rumunia na drodze...*, s. 104–115; M. Petraru, *Życie kulturalne i artystyczne Polaków bukowińskich*, w: *Blżej siebie. Relacje...*, s. 165–191. M. Petraru jest także autorem pracy *Polacy na Bukowinie w latach 1775–1918. Z dziejów osadnictwa polskiego*, Kraków 2004.

⁹² M. Sikora, „Siedlungsaktion Buchenland”. Niemcy z Bukowiny w akcji kolonizowania ziem polskich wcielonych do III Rzeszy na przykładzie prowincji śląskiej/górnośląskiej (1940–1944), w: *Relacje polsko-rumuńskie w historii...*, s. 291–322.

⁹³ M.[arek] Gotkiewicz, *Związki dr. Mariana Gotkiewicza z Bukowiną*, w: *Blżej siebie. W kręgu relacji...*, s. 95–98; idem, *Z bukowińskiej teki ojca. Wspomnienia z lat 1937–1959*, w: *Polska i Rumunia – od historycznego...*, s. 327–382; E. Guski, *Archiwum rodzinne Grabowskich z Bukowiny na podstawie zachowanych dokumentów z lat 1861–1945. Prezentacja „Albumu Rodzinnego”*, w: *Blżej siebie. W kręgu relacji...*, s. 99–103; M. Biedrzycki, *Emil Biedrzycki – orędownik kulturalnego i gospodarczego zbliżenia między Polską i Rumunią, w: Świat relacji...*, s. 255–261.

⁹⁴ L. Bortă, C. Bădăluță, *Emil Biedrzycki. Medalion*, w: *Rumuni i Polacy w Europie...*, s. 15–18.

Konferencje suczawskie są również okazją dla prezentacji wyników polskich terenowych badań etnograficznych, socjologicznych czy językoznawczych Bukowiny, dotyczących głównie miejscowych Polaków. Poza pionierem etnograficznych badań naukowych polskich skupisk na Bukowinie rumuńskiej Eugeniuszem Kłoskiem swoimi spostrzeżeniami dzielili się, także odnośnie Bukowiny ukraińskiej i reemigracji polskich Bukowińczyków, zwłaszcza Helena Krasowska (PAN), Magdalena Pokrzyńska⁹⁵, Janusz Górecki (UJ)⁹⁶ i Adam Rossmanith, doktorant UJ⁹⁷. Oprócz Magdaleny Pokrzyńskiej rezultaty swoich badań wśród górali czadeckich w Polsce udostępniła, wywodząca się z rodziny bukowińskiej, Joanna Gorzelana z Uniwersytetu Zielonogórskiego⁹⁸. Warto dodać, że pierwsze konferencyjne prezentacje wywiadów terenowych przez Eugeniusza Kłoska dotyczące stereotypów narodowościowych w polskich wsiach Bukowiny były pewnym szokiem poznawczym dla niektórych słuchaczy z Rumunii, gdyż rumuńscy naukowcy podobnych badań jeszcze nie prowadzili, podczas gdy w Polsce cieszyły się one sporym zainteresowaniem⁹⁹. Ostatnio, dzięki badaniom Kariny Stempel-Gancarczyk, doktorantki PAN, można zapoznać się również z gwarą i kulturą tzw. mazurów, pozostających nieco na uboczu głównych polskich zainteresowań badawczych potomków osadników z dawnej Galicji zachodniej¹⁰⁰. Rzecz jasna, tematyka bukowińska przewija się także w części wyżej wspomnianych referatów z zakresu historii czy kultury.

Patrząc na utrwalony w publikacjach pokonferencyjnych dorobek badaczy polskich poświęcony Bukowinie od czasów austriackich po współczesność można stwier-

⁹⁵ Zob. H. Krasowska, *Sytuacja języka polskiego w kilku miejscowościach na Bukowinie Północnej zamieszkałych przez górali bukowińskich*, w: *Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 95–104; M. Pokrzyńska, *Transgraniczne orientacje polskich migrantów z Bukowiny w procesie kształtowania się bukowińskiej wspólnoty regionalnej*, w: *Bliżej siebie. Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 212–223. Efektem prac badawczych H. Krasowskiej są m.in. prace: H. Krasowska, *Górale polscy na Bukowinie Karpackiej. Studium socjolingwistyczne i leksykalne*, Warszawa 2006; Z. Greń, H. Krasowska, *Słownik górali polskich na Bukowinie*, Warszawa 2008, a M. Pokrzyńskiej: idem, *Bukowińczycy w Polsce*, Zielona Góra 2010.

⁹⁶ Zob. J. Górecki, *Postawy Polaków ze Starej Huty i Piotrowiec Dolnych wobec innych narodowości zamieszkujących Bukowinę*, w: *Bliżej siebie. W kręgu relacji...*, s. 47–56. Zob. także J. Górecki, *Świadomość regionalna Polaków na Bukowinie*, Kraków 2007.

⁹⁷ Zob. A. Rossmanith, *Struktura społeczno-demograficzna i migracje Polaków w wybranych skupiskach w okręgu Suczawa na przełomie XX i XXI*, w: *Świat relacji...*, s. 305–318; idem, *Struktura społeczno-demograficzna mniejszości polskiej na Bukowinie Północnej (obwód czerniowiecki) na tle Bukowiny Południowej (okręg Suczawa), w świetle badań terenowych*, w: *Polska i Rumunia. Wspólnie...*, s. 402–418.

⁹⁸ Zob. J. Gorzelana, *Językowy obraz kobiety w piosenkach ludowych polskich Bukowińczyków, w: Rumuni i Polacy w Europie...*, s. 31–40; idem, *Bosorka bosori. Kilka słów o czarownicach w świetle podań Polaków z Bukowiny*, w: *We wspólnocie narodów...*, s. 354–361.

⁹⁹ Zob. E. Kłosek, *Wokół stereotypów Polaków i Rumunów w polskich wsiach południowej Bukowiny*, w: *Kontakty polsko-rumuńskie...*, s. 212–223; idem, „Nie taki diabeł straszny jak go malują”, czyli o stereotypowych obrazach Ukraińców, Niemców, Cyganów i Żydów w polskich wsiach Bukowiny rumuńskiej, w: *Relacje polsko-rumuńskie...*, s. 25–41.

¹⁰⁰ Zob. K. Stempel-Gancarczyk, *Společności polskie w Bulaju i Rudzie – mowa pogranicza*, w: *Historyczne i kulturowe aspekty...*, s. 299–306.

dzić, iż wraz z innymi polskimi publikacjami omawiającymi ten interesujący z wielu względów obszar, wydanymi na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat, najlepiej opracowana jest problematyka językowa miejscowych górali polskich (także w jego ukraińskiej części), współczesna problematyka kulturalna i społeczna tej grupy w Rumunii i Polsce (po reemigracji), oraz historia polityczna, gospodarcza i kulturalna Polaków bukowskińskich, a więc nie tylko górali, w okresie międzywojennym. Nadal brak jest jednak odpowiednika wymienionej wyżej zwartej pracy Eugeniusza Kłoska dla etnografii wsi górali polskich na Bukowinie ukraińskiej. Należy z kolei mieć nadzieję, że badania Kariny Stempel-Gancarczyk uratują od zapomnienia gwary „mazurskie” w okolicach Suczawy, ale wciąż czeka na solidne opracowanie historia i kultura potomków osadników chłopskich z Galicji zachodniej w całym regionie, z których większość już dziś nie jest w stanie określić miejsca pochodzenia swoich przodków. Brak jest także rzetelnych historycznych rekonstrukcji losów polskich na Bukowinie w czasach austriackich i komunistycznych, które byłyby rezultatem kwerend archiwalnych nie tylko w Polsce lub Rumunii, ale także na Ukrainie, w Austrii, Słowacji, Węgrzech i Niemczech. Stąd niezależnie od akceptowanego powszechnie faktu, iż na tle wielu innych pograniczy konflikty narodowościowe na Bukowinie były i są nieco łagodniejsze, brak dalszych badań źródłowych sprzyja uproszczeniom i utrwalaniu mitów z tym związanych, nie tylko w odniesieniu do mniejszości polskiej. Goszczący w Suczawie polscy badacze nie wnikają bowiem głębiej w dawną i współczesną problematykę innych narodowości regionu. Na tym odcinku prym wiodą Rumuni, co po części jest zrozumiałe, a przy tym Daniel Hrenciuc i Florin Pintescu zajmują się także dziejami mniejszości polskiej, choć jedynie na bazie źródeł rumuńskich.

Kończąc można jedynie przyklasnąć inicjatywie powołania do życia konferencji odbywających się w ramach „Dni Polskich w Rumunii”, które po kilku latach stały się największym forum corocznego autentycznego dialogu polskich i rumuńskich humanistów, nie mającym chyba w regularnych dwustronnych kontaktach naukowców innych państw podobnych sobie na tak wielką skalę odpowiedników. W Suczawie ogłoszono setki referatów, które w większości zostały opublikowane, a pokonferencyjne tomy są dostępne również w największych bibliotekach w Polsce i Rumunii¹⁰¹. Dość znaczna różnorodność prezentowanych w Suczawie referatów najlepiej też świadczy o bogactwie relacji polsko-rumuńskich dawniej i współcześnie, które wraz z corocznymi nowymi tematycznie propozycjami przyczyniają się i zachęcają do ich dalszego odkrywania i pogłębiania. Pojawili się nowi, także młodzi badacze a podczas konferencji i towarzyszących jej innych imprez podejmowano wiele nowych, także trudnych, dzielących ich problemów, wypełniając w ciągu tych prawie dwudziestu lat cenną merytoryczną treścią kolejne „białe plamy” w dziejach wzajemnych kontaktów obu państw i narodów, poznając ich bogatą kulturę, przełamując związa-

¹⁰¹ Wykazy omawianych konferencji, referatów na nich wygłaszanych (do 2012 r.) oraz publikowane od 2013 roku online publikacje pokonferencyjne znajdują się również na stronach internetowych Związku Polaków w Rumunii. <http://dompolski.ro/pl/dom/> [dostęp: 12.12.2017].

ne z nią stereotypy oraz budując wspólną terażniejszość także w codziennych stosunkach międzyludzkich. Podczas „Dni Polskich” poznają się, są faktycznie „bliżej siebie”, integrują się ze sobą nie tylko zapraszani goście (także z Mołdawii, Ukrainy czy Niemiec) ale i Polonia bukowińska wraz z członkami innych mniejszości z obu części regionu, odwiedzająca proponowane przez organizatorów imprezy. Zawiązujące się podczas spotkań znajomości procentują kolejnymi inicjatywami na polu kontaktów naukowych i kulturalnych w Polsce czy Rumunii. Spotkania suczawskie okazały się być również wspaniałą wizytówką dokonań Związku Polaków w Rumunii i Polonii rumuńskiej, pozytywnie świadcząc o drodze jaką przebyła ona po trudnych latach totalitaryzmu. „Dni Polskie” jako najważniejsze przedsięwzięcie organizacyjne Związku Polaków przyczyniły się również do wzmocnienia a miejscami odbudowy ich więzi z Polską, wzmocniły tożsamość narodową, czyniąc z nich ambasadorów Polski w Rumunii i Rumunii w Polsce. Suczawskie imprezy pogłębiły i spopularyzowały w Polsce również wiedzę o Bukowinie i jej turystycznych atrakcjach oraz tamtejsze polskie wsie, które od lat są autentycznym międzykulturowym pomostem, co nie zawsze jest możliwie na innych pograniczach. Zaprezentowane imprezy są również pozytywnym przykładem swoistej dyplomacji obywatelskiej, służącej dalszemu zbliżaniu przyjaznych sobie państw i narodów.

BIBLIOGRAFIA¹⁰²

Opracowania

- Anghel Florin, *Construirea sistemului „Cordon sanitar”. Relații româno-polone 1919–1926*, Târgoviște 2008.
- Biedrzycki Emil, *Historia Polaków na Bukowinie*, Warszawa-Kraków 1973.
- Bliżej siebie. Polacy i Rumuni a historyczne i kulturowe dziedzictwo Europy. Mai aproape unii de alții. Polonezi și români raportați la patrimoniul istoric și cultural al Europei*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2007.
- Bliżej siebie. Relacje polsko-rumuńskie. Mai aproape unii de alții. Relații polono-romane*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2003.
- Bliżej siebie. W kręgu relacji polsko-rumuńskich. Masi aproape unii de alții. In lumina relatiilor polono-române*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2005.
- Bujak Jan, *Zaczyny dziennikarstwa polskiego na Bukowinie*, Kraków 2006.
- Bukowina. Integracja społeczno-kulturowa na pograniczu*, red. H. Krasowska, E. Kłosek, M. Pokrzyńska, Z. Kowalski, Warszawa 2010.
- Bukowina. Blaski i cienie „Europy w miniaturze”*, red. K. Feleszko, J. Molas, W. Strutyński, Warszawa 1995.
- Bukowina po stronie dialogu*, red. K. Feleszko, Sejny 1999.
- Bukowina - wspólnota kultur i języków*, red. K. Feleszko, J. Molas, Warszawa 1992.
- Burakowski Adam, *Geniusz Karpat. Dyktatura Nicolae Ceaușescu 1965–1989*, Warszawa 2008.
- Czamańska Ilona, *Mołdawia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku*, Poznań 1996.

¹⁰² Ze względu na charakter tekstu, w bibliografii nie wymieniono artykułów z prac zbiorowych, omawianych w tekście.

- Dach Krzysztof, *Polsko-rumuńskie stosunki polityczne w XIX wieku*, Warszawa 1999.
- Deboveanu Elena, *Polska gwara górali bukowińskich w Rumunii*, tłum. S. Gogolewski, Wrocław 1971.
- Druga wojna światowa na tle stosunków polsko-rumuńskich. *Al doilea război mondial pe fondul relațiilor polono-române*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2001.
- Dubicki Tadeusz, *Polscy uchodźcy w Rumunii 1939–1945. Studia i materiały*, Warszawa 1995.
- Dubicki Tadeusz, *Internowanie plk. Józefa Becka w Rumunii (IX 1939–VI 1944)*, Opole 1997.
- 25 lat działalności Związku Polaków w Rumunii. *25 de ani de activitate a Uniunii Polonezilor di România*, Suceava 2015.
- Feleszko Kazimierz, *Bukowina moja miłość: język polski na Bukowinie karpackiej do 1945 roku*, red. A. Żor, Warszawa 2002, t. 1.
- Feleszko Kazimierz, *Bukowina moja miłość: język polski na Bukowinie karpackiej po 1945 roku. Słownik*, red. E. Rzetelska-Feleszko Ewa, Warszawa 2003, t. 2.
- Gogolewski Stanisław, *Polska gwara trójjęzycznej wsi Kaczyki w Rumunii*, Wrocław- Warszawa-Kraków-Gdańsk 1972.
- Gotkiewicz Marian, *Polskie osadnictwo czadeckiego i Orawy*, Katowice 1939.
- Górecki Janusz, *Świadomość regionalna Polaków na Bukowinie*, Kraków 2007.
- Greń Zbigniew, Krasowska Helena, *Słownik górali polskich na Bukowinie*, Warszawa 2008.
- Historia i dzień dzisiejszy relacji polsko-rumuńskich. Istoria și prezentul relațiilor polono-române*, red. K. Stempel-Gancarczyk, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2017.
- Historyczne i kulturowe aspekty relacji polsko-rumuńskich. Aspectele istorice și culturale ale relațiilor polono-române*, red. K. Stempel-Gancarczyk, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2016.
- Hrenciuc Daniel, *România și Polonia 1918–1931. Relații politice, diplomatice și militare*, Botoșani 2002.
- Hrenciuc Daniel, Pintescu Florin *Istoria și tradițiile minorității poloneze*, Suceava 2014.
- Jureczak Kazimierz, *Dylematy zmiany. Pisarze rumuńscy XIX wieku wobec ideologii zachowawczej. Studium przypadku*, Kraków 2014.
- Jurecki Michał, *Bukowina. Kraina łagodności. Przewodnik turystyczny*, Kraków 2001.
- Kastory Agnieszka, *Rozbiór Rumunii w 1940 roku*, Warszawa 2002.
- Kluczek Agata, *Dacja i jej mieszkańcy. Aspekty historii Dacji we współczesnej polskiej historiografii starożytności rzymskiej* (w druku).
- Kłosek Eugeniusz, *Świadomość etniczna i kultura społeczności polskiej we wsiach Bukowiny rumuńskiej*, Wrocław 2005.
- Kocój Ewa, *Świątynie, postacie, ikony. Malowane cerkwie i monastypy Bukowiny południowej w wyobrażeniach rumuńskich*, Kraków 2006.
- Kontakty polsko-rumuńskie na przestrzeni wieków. Relații polono-române de-a lungul timpului*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2001.
- Krasowska Helena, *Górale polscy na Bukowinie Karpackiej. Studium socjolingwistyczne i leksykalne*, Warszawa 2006.
- Mirska-Lasota Halina, Porawska Joanna, *Wielki słownik rumuńsko-polski. Marele dicționar român-polon*, Kraków 2009.
- O Bukowinie. Razem czy oddzielnie?*, red. K. Feleszko, Piła-Warszawa 2000.
- Obraz konfliktów między narodami słowiańskimi w XIX i XX wieku w historiografii*, red. I. Stawowy-Kawka, Kraków 2007.
- Oczko Anna, *Rumuńska słowiańszczyzna. Zapożyczenia południowosłowiańskie w języku rumuńskim w XVI i XVII wieku*, Kraków 2014.
- Petraru Marius, *Polacy na Bukowinie w latach 1775–1918. Z dziejów osadnictwa polskiego*, Kraków 2004.
- Pokrzyńska Magdalena, *Bukowińczycy w Polsce. Socjologiczne studium rozwoju wspólnoty regionalnej*, Zielona Góra 2010.

- Polscy uchodźcy w Rumunii 1939–1947. Dokumenty z Narodowych Archiwów Rumunii. Refugiații polonezi în România 1939–1947. Documente din arhivele naționale ale României* red. F. Anghel et. al., Warszawa-Bukareszt 2013, t. 1, cz.1–2.
- Polska i Rumunia na drodze do wzajemnego poznania. Polonezi și Români pe drumul cunoașteri reciproce*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2002.
- Polska i Rumunia – od historycznego sąsiedztwa do europejskiego partnerstwa. Polonia i România – de la vecinătatea istorică la perteneriatul European*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2009.
- Polska i Rumunia. Wspólnie-obok-blisko. Polonia și România. Împreună-alături-aproape*, red. S. Iachimovschi, K. Stempel-Gancarczyk, E. Wieruszewska-Calistru, Suceva 2015.
- Polsko-rumuńskie związki historyczne i kulturowe. Legături istorice și culturale polono-române*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2013.
- Polska i Rumunia - związki historyczne i kulturowe - przeszłość i dzień dzisiejszy. Polonia și România - legături istorice și culturale - trecut și prezent*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2011.
- Relacje polsko-rumuńskie. Relații polono-române*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2004.
- Relacje polsko-rumuńskie w historii i kulturze. Relații polono-române în istorie și cultură*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2010.
- Rojek Wojciech, *Odyseja skarbu Rzeczypospolitej. Losy złota Banku Polskiego 1939–1950*, Kraków 2000.
- Rumuni i Polacy w Europie. Historia i dzień dzisiejszy. Români și polonezi în Europa. Istorie și prezent*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2006.
- Rumunia. Przewodnik*, tekst S. Figiel, Warszawa 2010.
- Świat relacji polsko-rumuńskich. Lumea relațiilor polono-române*, red. K. Stempel-Gancarczyk, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2012.
- Walczak Henryk, *Sojusz z Rumunią w polskiej polityce zagranicznej w latach 1918–1931*, Szczecin 2008.
- We wspólnocie narodów i kultur. W kręgu relacji polsko-rumuńskich. Comunitatea poparelor și culturilor. În lumea relațiilor polono-române*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska, Suceava 2008.
- Wielowiekowe bogactwo polsko-rumuńskich związków historycznych i kulturowych. Bogăția multiseclară a legăturilor istorice și culturale polono-române*, red. S. Iachimovschi, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2014.
- Willlaume Małgorzata, *Polacy w Rumunii*, Lublin 1991.
- Zdaniuk Bartłomiej, *Konsolidacja państwa w Republice Mołdawii*, Warszawa 2016.

Strony internetowe

<http://dompolski.ro/pl/dom/> [dostęp: 12.12.2017].

<http://dompolski.ro/pl/o-dniach-polskich/15-lat-dni-polskich/> [dostęp: 12.12.2017].

<http://dompolski.ro/pl/dni-polskie-blizej-siebie-7-9-09-2017/> [dostęp: 12.12.2017].

